

**AFYONKARAHİSAR, EMİRDAĞ KARACALAR
KÖYÜNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN RİTÜELLERDE
GELENEKLER VE MUSİKİNİN KULLANIMI**

Gamze KOR

Danışman

Dr.Öğr.Üy. Çağhan ADAR

Nisan 2018

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AFYONKARAHİSAR, EMİRDAĞ KARACALAR
KÖYÜNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN RİTÜELLERDE
GELENEKLER VE MÜSİKİNİN KULLANIMI

Hazırlayan
Gamze KOR

Danışman
Dr.Öğr.Üy. Çağhan ADAR

AFYONKARAHİSAR 2018

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Afyonkarahisar, Emirdağ Karacalar Köyünde Gerçekleştirilen Ritüellerde Gelenekler ve Musikinın Kullanımı” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’ da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

..../..../2018

Gamze KOR

İmza

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Çağhan ADAR

Jüri Üyeleri : Dr. Öğr. Üyesi Yavuz TUTUŞ

: Dr. Öğr. Üyesi Kadir GÜLER

İmza

Müzik Anasanat Dalı Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Gamze KOR'un "Afyonkarahisar, Emirdağ Karacalar Köyünde Gerçekleştirilen Ritüellerde Gelenek ve Musikinın Kullanımı" başlıklı tezi, 30.03.2018 günü saat 10.00' da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Celal DEMİR
MÜDÜR

ÖZET

AFYONKARAHİSAR, EMİRDAĞ KARACALAR KÖYÜNDE GERÇEKLEŞTİRİLEN RİTÜELLERDE GELENEKLER VE MUSİKİNİN KULLANIMI

Gamze KOR

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANASANAT DALI

NİSAN 2018

Danışman: Dr.Öğr.Üy. Çağhan ADAR

Araştırmanın; konusu ve içeriği ile Türkiye’de kültürün gelişmesi ve yayılmasında öncülük eden tarikatlardan biri olan Kadiri Tarikatının Hüseyini koluna bağlı Afyonkarahisar, Emirdağ Karacalar köyünde gerçekleştirilen ritüellerde gelenekler ve musikinin kullanımının incelenmesi, burada yaşayan bireylerin müziğe bakış açılarının belirlenmesi, Kadirilikte müziğin, icra başta olmak üzere yerinin belirlenmesi alanında özgün ve yeni bir çalışma olması, alana ülkemizde yeni çalışma alanlarından olan “sosyal psikoloji” biliminin yöntem ve tekniklerinden yararlanması bakımlarından önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışma, Kadiri Tarikatının Hüseyini koluna bağlı Afyonkarahisar ilinin Emirdağ ilçesinin, Karacalar köyü ile sınırlandırılmış; tarama modelini esas alan nitel yöntemlerin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır.

Çalışma sonucunda; Alt problemlere göre düzenlenen veriler işlenmiş ve kültürel değerleri oluşturan âdetlerin, geleneklerin, ritüellerin ve müziğin bireylerin yaşantısındaki rolleri, müzikle ilgili inançlar, müziğin, âdetlerin, geleneklerin, törenlerin kadiri inancındaki yeri ve önemine yönelik değerlendirmelere yer verilmiştir. Çalışmanın alana katkı sağlayıcı, özgün ve konu üzerinde yeni çalışmalara destek olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadirilik, Âdet, Tören, Müzik, Gelenek

ABSTRACT

TRADITIONS AND MUSICAL USE IN THE REALIZED RITUALS AT AFYONKARAHİSAR, EMİRDAĞ KARACALAR VILLAGE

Gamze KOR

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF MUSIC**

APRİL 2018

Advisor: Assoc. Prof. Çağhan ADAR

The research is considered to be important in the following aspects; the traditions, beliefs and rituals of the Kadiri cult which pioneered the development and spreading of Islam in Turkey is analyzed, the viewpoint of individuals about music in Kadiri? is defined, it is a new and original research on defining the place of music (especially performance) in Kadiri, methods and techniques of social psychology (which is relatively a new field of study in Turkey) are utilized.

This study is limited to the village of Emirdağ, Afyonkarahisar province Karacalar village, the meaning of qualitative methods based on screening model is a descriptive research.

As a conclusion of the research; data ordered according to sub problems have been processed and the role of traditions, rituals and music in lives of individuals, beliefs about music, the place and importance of music, customs, traditions and rituals has been assessed. The research is believed to be unique, contributing and supportive to the field and new studies on the subject.

The Keywords: Kadiri, Custom, Ceremony, Music.

ÖNSÖZ

Araştırmam süresince benden yardımlarını esirgemeyen, bana bu yolda her zaman destek vererek beni yönlendiren çok değerli danışman hocam Dr.Öğr.Üy. Çağhan ADAR' a, araştırma yöntemleri ve tez yazımı ile ilgili konularda benimle bilgilerini paylaşarak bana destek veren değerli hocam Prof. Dr. Uğur TÜRKMEN' e, lisans ve yüksek lisans eğitimim süresince benden yardımlarını esirgemeyen hocam Hakan AKDENİZ' e, bana bilgi ve fikirleri ile her zaman yol haritası sunmuş olan değerli hocam Burak KAYNARCA' ya, eğitimim süresince emeği geçen tüm hocalarıma, tez çalışmam boyunca her zaman yanımda olan değerli arkadaşlarım Suat DANDİNOĞLU, Fatih YALÇIN ve Ali ÖZTÜRK'e, her zaman yanımda olan çok kıymetli arkadaşım Büşra AY'a, gerekli maddi ve manevi desteği benden esirgemeyen aileme ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Gamze KOR

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YEMİN METNİ	i
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
EKLER DİZİNİ.....	ix
RESİMLER DİZİNİ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK İSLAM TARİHİ VE MÜZİK

1. TÜRK İSLAM TARİHİ	3
1.1. TÜRKLER VE İSLAMİYET	3
2. TARİKATLAR.....	6
2.1. TARİKAT NEDİR?	6
2.2. TARİKATLARIN ORTAYA ÇIKIŞI.....	7
2.3. TARİKATLARDA YER ALAN BAZI KAVRAMLAR	8
2.3.1. Mürid	8
2.3.2. Zikir	9
2.3.3. Şeyh Mürşid	9
2.3.4. Evrad.....	9
2.3.5. Seyru Sülûk	9
2.3.6. Râbıta.....	10
2.3.7. Tevessül.....	10
2.4. BÜYÜK TARİKATLAR VE KURUCULARI.....	10
2.5. KADİRİ TARİKATI	12
2.5.1. Kadiri Silsilesi	14
2.5.2. Kadirilikte Emirdağ Karacalar Köyü	15
2.6. TARİKATLARDA MUSİKİ	18

2.6.1. Tarikatlarda Kullanılan Musiki Formları	19
2.7. KADİRİLİKTE MUSİKİ	20
2.8. DİN VE MUSİKİ	21
2.8.1. Dini Musiki Formları	23
2.8.1.1. Temcid Münacatı	23
2.8.1.2. Mi'raciyye	23
2.8.1.3. Na'ti Peygamberi.....	23
2.8.1.4. Ezan	23
2.8.1.5. Kâmet	24
2.8.1.6. Salât – u Selam	24
2.8.1.7. Salâtu Ümmiyye	24
2.8.1.8. Tekbir	24
2.8.1.9. Durak.....	24
2.8.1.10. Tevşih İlahi	24
2.8.1.11. Tesbih İlahi	25
2.8.1.12. Savt	25
2.8.1.13. Şuğul.....	25
2.8.1.14. Mevlîd-i Şerîf.....	25
2.8.1.15. Mersiye	25
2.8.1.16. Ayin-i Şerîf.....	26
2.8.1.17. Kaside	26
2.9. TASAVVUFİ HALK MÜZİĞİ FORMLARI	26
3. SOSYAL PSİKOLOJİ.....	28
3.1. SOSYAL PSİKOLOJİDE ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ	29
3.1.1. Deneyisel Olmayan Yöntemler	30
4. PROBLEM CÜMLESİ.....	31
5. ALT PROBLEMLER	31
6. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	32
7. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	32
8. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI	32
9. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	33

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	34
2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	34
3. VERİ TOPLAMA YÖNTEMLERİ.....	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

1. BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM	36
2. İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM.....	38
3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM.....	38
4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM.....	39
5. BEŞİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM.....	40
6. ALTINCI ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM	40
7. YEDİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM.....	41
8. SEKİZİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM	41
9. DOKUZUNCU ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM	42
10. ONUNCU ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM.....	42
11. ONBİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM	43
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	59
KAYNAKÇA	62
EKLER.....	65

EKLER DİZİNİ

Sayfa

Ek- 1. Bireylere Uygulanan Görüşme Formu.....	65
Ek- 2. Resimler	66

RESİMLER DİZİNİ

Sayfa

Resim 1. Hak Halili Türbesi Dış Görünümü	18
Resim 2. Kadiri Dergâhından Dış Mekânından Bir Görüntü	66
Resim 3. Hak Halili, Bacı Sultan ve Kadir Ağa' nın Türbesi.....	66
Resim 4. Kadiri Dergâhının İç Mekânı (Mescid Olarak Kullanılan Bölüm)	67
Resim 5. Hat Tablosu	68
Resim 6. Türbe.....	69
Resim 7. Dergah'ın Dış Mekânında Aile ve İhvanlara Ait Mezarlar	69

GİRİŞ

Müziğin, tarih boyunca bireyleri ve toplumları biçimlendirme, değiştirme ve geliştirmede etkin bir rol oynadığı bilinmektedir. Din ve müzik olgusu varoluşundan beri daima beraber ve etkileşim içerisinde. Bu etkileşimde sosyoloji, psikoloji, felsefe gibi birçok bilim dalı da varlığını göstermektedir. Özellikle sosyolojide müziğin önemli bir yeri vardır ve müzik ruhsal hayatın gelişimi için vazgeçilmez bir unsurdur. Uzun yıllardır müzik bilimi ve diğer bilimler, disiplinler arası ortaklaşa çalışmalar sürdürmektedir. Bu çalışmalar, müziğe ve aynı zamanda diğer disiplinlere katkı sağlamaktadır.

Müzik, tarikatlarda tasavvufi alanda oldukça önemli bir yere sahiptir. Kullanım amacına, biçimine, önemine göre tarikatlar arası farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar beraberinde zengin bir kültürü oluşturmaktadır. Müziğin varlığını gösterdiği tarikatlardan biri de Kadiri tarikatıdır. Ritüellerinin içerisinde ve günlük yaşantılarının hemen hemen her anında müzik önemli bir güce ve etki alanına sahiptir. Kendi kültürlerinin aktarımında adeta bir eğitim aracı olarak kullanılmaktadır.

Bu çalışma, sosyoloji ve sosyal psikoloji disiplinlerinin bakış açısıyla müziksel bir araştırmayı içermektedir. Konusu ve içeriği ile Türkiye’de kültürün gelişmesi ve yayılmasında öncülük eden tarikatlardan biri olan Kadiri Tarikatının Hüseyini koluna bağlı Afyonkarahisar, Emirdağ Karacalar köyünde gerçekleştirilen ritüellerde gelenekler ve musikin kullanımının incelenmesi amacıyla yönelik çalışma için bu iki disiplinin sağlamış olduğu olanaklardan yararlanılmıştır. Çalışma ile; Karacalar köyünde gelenek ve ritüellerin neler olduğu, tarikata mensup bireylerin müziğe olan bakış açısına yönelik değerlendirmelerinin neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma; konusu ve içeriği itibariyle, Türkiye’de kültürün gelişmesi ve yayılmasında öncülük eden tarikatlardan biri olan Kadiri tarikatının Hüseyini koluna bağlı olan Afyonkarahisar, Emirdağ karacalar köyünde inanç, gelenek, ritüellerin incelenmesi, Kadirilikte inanç adet ve törenlerin yerinin belirlenmesi alanında özgün ve yeni bir çalışma olması, alana ülkemizde yeni çalışma alanlarından olan “sosyal

psikoloji” biliminin yöntem ve tekniklerinden yararlanması bakımlarından önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada, araştırma için seçilen veri toplama yöntemlerinin, araştırmanın amacına, konusuna ve problemin çözümüne uygun olduğu, araştırma için görüşüne başvurulmuş kişilerin alanlarında uzman oldukları, araştırma için hazırlanan görüşme formunun araştırma konusu için uygun bir veri toplama yöntemi olduğu, araştırmada görüşme formu uygulanan bireylerin verdiği cevapların, gerçek ve samimi olduğu, sayıltılarından hareket edilmiştir ve araştırma; Türkiye’ de Kadiri tarikatı Hüseyini kolu ile, bu tarikata mensup bireylerin görüşleri ile, Afyonkarahisar, Emirdağ, Karacalar Köyü ile, yüksek lisans programı için ayrılan süre ve araştırmacının sağlayabildiği maddi olanaklarla sınırlandırılmıştır.

Bu çalışma, içeriği, yöntemi ve amacı bakımından tarama modelini esas alan nitel yöntemlerin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır. Betimleme araştırmasıyla konu üzerinde bir durum tespiti yapılmaya çalışılmış, konu var olduğu şekliyle araştırılmıştır. Araştırmanın evreni, Türkiye’deki Kadiri tarikatıdır. Araştırmanın örnekleme ise, Türkiye’deki Kadiri Tarikatı Hüseyini koluna bağlı olan Afyonkarahisar, Emirdağ İlçesi, Karacalar Köyü ile sınırlandırılmıştır.

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. Araştırmaya veri sağlamak amacıyla görüşme formu hazırlanarak, katılımlı gözlem yapılarak ve ikincil kaynaklardan (Yayınlanmış kitaplar, resim, broşür, kişisel dokümanlar, belgesel filmler, web siteleri, sesli ve görsel kayıtlar... vb.) yararlanarak veri toplanmıştır. Veri toplama sırasında, Kadiri tarikatından olan kişileri görüşme formu yöntemi uygulanarak veri elde edilmiştir.

Çalışma sonucunda; Afyonkarahisar, Emirdağ Karacalar köyünde gerçekleştirilen ritüellerde gelenekler ve musikin kullanımına yönelik değerlendirmelere yer verilmiştir.

Çalışmanın alana katkı sağlayacağı, özgün ve konu üzerinde yeni çalışmalara destek olacağı düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK İSLAM TARİHİ VE MÜZİK

1. TÜRK İSLAM TARİHİ

1.1. TÜRKLER VE İSLAMİYET

İslam dini 7. Yüzyıldan beri günümüze dek dünya tarihinde önemli bir yer almış, sadece bu dini benimseyen bireyler üzerinde değil, aynı zamanda kendisi ile etkileşim içinde olan bireyler ve toplumlar üzerinde de büyük bir rol oynamıştır. İslam tarihi; işte bu inancın ortaya çıkışından günümüze dek olan zaman diliminde, İslam dinini, bu dini benimseyen toplumları, bu toplumlara ait bireyleri ve onların yaşantılarını inceleyen bir bilim dalı olarak adlandırılmaktadır.

İslam tarihi, İslam inancını sadece bir din olarak görüp ele almamıştır. Aynı zamanda toplumsal bir olgu olarak inceleyip sonuç, olay, olgu ve keşifleri bu doğrultuda değerlendirmektedir (http://tr.wikipedia.org/islam_tarihi, 24.12.2016).

Lewis B'ye göre Türklerin tarih süresince oluşumunda büyük bir rol oynayan unsurlar İslamî unsur, mahallî unsur, Türk unsuru ve Batı unsurudur. Bütün bu etkileşimler içerisinde Türk toplumu, çok çarpıcı değişimlerle karşılaşmasına rağmen, İslamî etkinin ve yapının canlılığını koruduğu bir toplumdur (Akt: Aktürk, 45)

İslamiyet belirli dönemler adı altında incelenmektedir. Bu dönemlerden ilki cahiliye dönemi olarak adlandırılmaktadır.

Cahiliye dönemi:

İslam dininin peygamber tarafından topluma duyurulduğu ve açıklandığı bundan hemen önceki zamandaki var olan Arabistan'a ve genel olarak bu döneme klasik İslam kaynaklarında Cahiliye dönemi adı verilmektedir. Bununla birlikte bu daha ziyade İslamî klasik kaynaklarca kullanımı tercih edilen bir dönemdir ve çağdaş din bilimleri araştırmalarında bu dönemden bahsetse de İslam tarihi içerisinde bu isimle zikredilmez.

İslam'a göre Cahiliye dönemi tam İsa'ya gelen İncil'in tahrif edildikten sonra, Muhammed'in peygamberliğine kadarki zamana denir. İsimdeki cahiliye tabiri, sadece okur-yazarlık olup olmamakla sınırlı değildir burada kastedilen bilgisizlik anlamında değil, daha geniş ve genel olarak, İnsanoğlunun hakikatin bilgisinden yoksun olması anlamına gelmektedir. Cahiliye döneminde yaşayan insanlar Allah'a yeterince iman etmemektedir ve mevki olarak üstün seviyede bulunan bireylerin söz sahibi olduğu ve bu üstünlükle kanun koyabilme hakkına eriştiği bir dönemdir.

Hz. Peygamber ve Dört Halife Dönemi:

Cahiliye dönemi Hz. Muhammed'in peygamberliği ile sona ermektedir. Cahiliye döneminin ardından Hz. Muhammed dönemi başlamaktadır. Bununla beraber İslam dininin de bir yükselişi meydana gelmiş ve Müslümanlar ahlaki ve dini değerlere önem vermeye başlamıştır. Tarihte kurulan ilk İslâm Devleti, Hz. Muhammed tarafından Medine'de kurulmuştur. Mekke'de bulunduğu zaman dilimi içerisinde islâm dinini tebliğe çalışan Hz. Peygamber, Medine'ye intikâlinden itibaren, buradaki Ensar ve Muhacirle diğer unsurları barındıran bir siyasi organizasyonu gerçekleştirmiştir. Yaşamı süresince, kurulan bu devletin liderliğini yapmıştır. Hz. Muhammed'in vefatının ardından, 29 senelik bir dönemde arka arkaya gelen ilk dört halife, Hulefâ-i Rüşidin tarafından yönetilmiştir. Bu döneme, İslâm gelecek tarihi açısından oldukça önemli gelişmeleri bünyesinde barındırmaktadır. Hz. Peygamberin tebliğine başladığı Hicaz bölgesi, geçmiş dönemlerde büyük istilâlara maruz kalmadığı gibi, aynı zamanda bu yörede yaşayan insanlar da çeşitli fetihler yaparak büyük fâtiher olamamışlardı. Ancak Bizans ve Sasani devletlerinin kurulmasıyla birlikte birbiri ile devamlı mücadele ve diğer bazı dahili sebepler dolayısıyla zayıflamış olmaları, yeni dinin cihad ruhuna sahip Müslümanlara, kısa zamanda bunların sahip oldukları birçok ülkeyi fethetme ve islamiyeti yayma olanağını sağlamıştır. (Yazıcı,1992:1).

Dört Halife dönemleri şu şekilde tarihi bir sıralamaya sahiptir.

1. Hz. Ebu Bekir (632-634)
2. Hz. Ömer (634-644)
3. Hz. Osman (644-656)

4. Hz. Ali (656-661)

Emeviler Dönemi:

Hulefâ-i Râşidin döneminin ardından 14 halifenin görev yapmış olduğu ve 89 yıl boyunca sürmüş olan Elma Hilafeti dönemi devam etmiştir. Aynı zamanda İslâm Devletinin yükselişi ve yayılması da devam etmiş, bütünlüğü korunmuştur. Devlet bütünüyle bir Arap devleti şeklindedir.

Abbassiler Dönemi:

Emevi Hilâfetinin yıkılmasının ardından, Suriye'nin egemenliği de sona ermiş, Bağdat'ın yani Irak'ın hakimiyet devri oluşmuştur. Yaklaşık beş yüz yılı aşkın bu zaman içerisinde İslam dünyasının başında 37 Abbasi halifesi yer almış, hesaplanacak olursa, her halife 13-14 yıl zaman dilimi içerisinde halifelik görevini yerine getirmiş ve makamını korumuştur.

Osmanlılar Dönemi:

1517 yılında dönemin padişahı Yavuz Sultan Selim Han'ın Mısır'a yapmış olduğu Seferle bereber halifelik Osmanlı Devletine geçmiştir. Bu sayede kutsal emanetler İstanbul'a getirildi. Osmanlı İmparatorluğu'nun hızlı bir şekilde yükselişiyle bilikter, İslam tarihinde de farklı bir döneme girildi. Kurtuluş Savaşının sona ermesinin ardından Türk vatanı itilaf devletlerinden arındırılmış oldu. Türkiye Cumhuriyeti ilan edildi. Neredeyse 400 seneden daha fazla Türklerin başta bulunduğu halifelik makamı 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan bir kanun neticesinde sona erdirildi. Dönemin son halifesi ve aynı zamanda onunla birlikte Osmanlı Hanedanının tüm üyeleri sürgün edildi. (<http://tr.wikipedia.org/wiki.islamtarihi> 24.12.2016).

Türklerin topluca İslâmiyeti bir din olarak kabullenip ve İslâm medeniyeti çerçevesine dahil olmaları, Türk milletinin tarihi bakımından son derece önemli bir olaydır. Nitekim Osman Turan, Türkler ve İslâmiyet adlı makalesine şu cümle ile başlar: "Yeni bir din veya medeniyetin kabulü, cemiyet içerisinde inanış, düşünüş ve yaşayış gibi türlü bakımlardan meydana getirdiği derin değişiklik ve gelişmeler dolayısıyla bir kavimin tarihinde en önemli hadise olmak vasfını daima muhafaza eder". Fakat bu olayın önemi sadece Türk Tarihinde sebep olduğu gelişmelerden

ibaret değildir. Türklerin islâmı benimsemeleri, İslâm Tarihi açısından da pek önemli bir dönüm noktası teşkil ettiği gibi, yüzyıllar boyunca değişik şekillerdeki tezahürleri dolayısıyla da Genel Dünya Tarihinin en mühim olaylarından birini oluşturur. (Akt Yazıcı 1992: 11).

Eski Türk dininin de kendi içerisinde bir gelişime uğradığını ve nihayet her şeye gücü yeten yüce bir yaratıcı, Gök Tengri (Tanrı) inancına kavuştuğunu söylemek mümkündür.

Genel olarak inanılan ve Türk toplumu tarafından kabul gören İslam dininin yanında Türkler, İslâmiyeti kabul etmeden ve tanımadan önce Budizm, Zerdüştlük (Mecusilik), Maniheizm ve Hristiyanlık ve Yahudilik gibi bazı diğer dinleri de kabul etmişlerdir. İsmi geçen tüm bu dinler, Türk insanının yaşadığı farklı bölgelerde ve bazen değişik dönemlerinde ortaya çıkmıştır.

İslamiyetin kabulü ve yayılmasından sonra ortaya çıkan farklı tarikatlar, durumlar karşısında temel prensiplere bağlılıklarını sürdürerek fakat aynı zamanda değişik yol ve yöntemler kullanarak toplumsal işlerde ve de ibadetle ilgili işlerde kişilerin İslam'ı yorumlama ve farklı şekillerde yaşamalarına olanak sağlamıştır.

2. TARİKATLAR

2.1. TARİKAT NEDİR?

Tarik sözcük anlamı olarak "yol" manasına gelmektedir, Buradaki yol kelimesi "Allah'a ulaştıran yol" anlamında kullanılmaktadır. Bir dinin içinde, özellikle İslamiyette, tasavvufa dayanan ve kimi ilkelerle birbirinden ayrılan kollardan, Tanrı'ya kendine özgü bir tarzda, ayrı ulaşma savında olan yollardan her biri tarikat olarak adlandırılmaktadır.

Eraydın Tarîkatı bir disiplin olarak nitelendirmektedir. Tasavvufun, şerîatin getirmiş olduğu esaslarına uyarak, dinin özüne varma riyazetinin, belirli disiplin içerisinde gerçekleşmesini düşünen ve bunu amaçlayan bir kuruluştur. Tarîkatin başlangıcı bireyin kalbinin gaflet diye adlandırılan uykudan uyanması, nefisi ile verdiği mücadelesi ve sabırla vuslata ermesidir. Kısacası vâsıl-ı ilallah olmaktır (2011:312).

"Tarikat" yol, hâl, şan, kâmil olan bir insanın irşadı ile İslam dinini öngörülen bir şekilde uygun ve iyi yaşamak, farzların dışında nafîle ibadetlerle Allah'a yakın olmak, sofilerin fikirlerine göre ise kılık kıyafet ve zikir tarzında ayrıcalık göstermek gibi farklı anlamlara da gelmektedir. Sözcük ve deyim anlamlarında bu şekilde çeşitli izahlardan oluşan tarikatların ortaya çıkışlarında da birbirinden farklı sebepler bulunmaktadır. Kimilerine göre tarikatların ortaya çıkışında İslam'ın ana kaynakları olan Kur'an-ı Kerim ve Hadis-i Şeriflerde yer alan "velayet" ve "keramet " konusundaki hükümler ile bazı İslam bilginlerinin "keramet" göstermesi veya keramet gösterdiğinin düşünülmesi, yani İslam prensiplerinin farklı alimler tarafından çeşitli şekillerde açıklanması ve yorumlanması gibi durumların önemli derecede etkili olduğu belirtilmektedir. (Özdemir, 1994:260).

Yılmaz'a göre, "gidilecek yol, izlenecek usûl, hâl ve durum " gibi anlamlar ifade eden "tarik" ve tarikat" kavramı, insanların manevi kabiliyetlerini geliştirmek için kurulan manevi yol demektir. Tarikat önceleri ahireti kazanmak için dünyadan yüz çevirmek, rûhi kuvvetleri terbiye, nefis ve tabiata âit güçleri kontrol altına alabilmek için izlenen yol anlamındaydı. Daha sonra ise bir tekke ve zâviye çevresinde "şeyh" denilen mânevî bir rehber gözetiminde rûhi eğitim gören kişilerin uydukları ahlâki, sosyal tümüne ad oldu (Yılmaz, 2010:229-230).

2.2. TARİKATLARIN ORTAYA ÇIKIŞI

Tarikatların ortaya çıkış ve yayılışında, mânevî ve toplumsal olmak koşuluyla iki esaslı etkenden bahsedilmektedir. Bu etkenlerden mânevî olanı, İslâm dininin yapısını oluşturan her şeydir. Kur'ân ve bunun yanı sıra sünnetin özünde bulunan; ashâb eğilimidir. Toplumsal etken ise tasavvuf ve rûhi hayata yönelik yaşayışının zamanla halk kitlelerini etkisi altına alıp bireylerin oluşturduğu topluma mâl olması ve farklı statüdeki insanların bu yola ilgi duymaya başlamasıdır(Yılmaz, 2010:231). Tarikatlar başlangıçta bir inziva hareketi olarak ortaya çıkarken, zaman içerisinde bir öğreti, pratik ve giderek genişleyen mürid artışı ile organize cemaatlere dönüşmüşlerdir (Çelik, 2013: 290).

Kara'ya göre, Tarikatlerin ortaya çıkışını hazırlayan sebepler; Ekol, mezhep, tarikat tarih boyunca bütün din ve sistemlerle ola gelmiştir. Bugün yaşayan sistem ve doktrinler de aynı bölünme ve değişik yorumlara sahne olmaktadır. Bu bölünmelere,

siyasi, fikri, iktisadi, toplumsal şartlar yanında coğrafi şartlar bile etkili olmuştur, olmaktadır (Kara, 2010:149). Tarikatlar birinci dönem ve ikinci dönem tarikatlar olmak üzere iki dönemde incelenmektedir.

Tarikatların doğuşunda birinci dönemde tarikat ve tasavvuf birbirleriyle tamamen bir arada olup, bir sufi hem bir tarikatın kurucusu, hem de o tarikatın şeyhi olarak nitelendirilmektedir. İkinci dönem diye adlandırılan tarikatların, toplum için sosyal birer kuruluş yapısına sahip olma yolunu izlemeleri ve belirli kişilerin "Tarikat Şeyhleri" etrafında bir araya gelmeleri ve bunun belirli prensiplere dayandırıldığı dönemdir. Bunun sonucu olarak tarikatlar sosyal konumları itibarıyla etkilerini her alanda göstermeye başlamışlardır (Gölpınarlı,1968: 168).

Taftazani'ye göre; İslam dünyasında, esas olarak hepsi tek bir amacı hedefledikleri halde tarikatlar, kurucularının isimlerinden dolayı farklı şekilde adlandırılmaktadır. Eskiden olduğu gibi günümüzde de tarikatlar arasında çeşitli farklılıklar, sadece giyim, vird, zikir gibi şekli uygulamalardadır. Bu durum aynen şuna benzer. Eğitimde amaçları, hedefleri aynı olduğu halde, bu hedefe ulaşmada öğrencilerine en uygun gördüğü kural ve metotları uygulayan eğitimcilerin farklılığı nedeniyle, değişik yöntemler kullanan okullara benzemektedir. Gerçek şu ki; sufi tarikatların genel bakış açısı ve yaklaşımlarına göre amacı, İslam'ın istediği faziletlerden tevekkül, başkalarını sevmek, huşu, sabır, iş ve sözde doğruluk gibi ahlaki değerleri gerçekleştirmektir (Akt.Aktaş,2014:16).

Tüm tarikatların Hz Muhammed'e dayandığı ve iki koldan yayıldığı bilinmektedir. Hz. Ali ve Hz. Ebû Bekir (r.a.)'den Cehrî ve Hafî olmak üzere iki koldan yayılmıştır.

2.3. TARİKATLARDA YER ALAN BAZI KAVRAMLAR

2.3.1. Mürid

Mürîd lugatte: "İrade eden, irade sahibi" demektir. İstilahta ise "iradesini Hakk'ın ve şeyhinin iradesi ellerine bırakmış kimse" anlamına gelmektedir. Hattâ Aziz Mahmud Hüdayî, mürîd kavramını "gerçekte iradesi olmayan şekilde tanımlamaktadır. Her ne kadar her mürîdin bir muradı olsa da, hakiki mürîdin muradı Allah'tır." diye vurgulamaktadır. Mürîd karşılığı olarak bazen Arapça "fakir",

Farsça “derviş” kavramları da kullanılmaktadır. Fakir, yokluk ve hiçliğe talip, derviş de bir tarîkatin hâdimi demektir (Yılmaz, 2010:185).

2.3.2. Zikir

Kelime anlamı olarak bir şeyin sözünü etme, akılda tutma, anmak manalarına gelmektedir. Ehl-i Sünnet inançlarına bağlı bulunan bütün tarîkatlar tarafından, Allah-u Tealâyı zikre devam etmeksizin Hakk’a vâsıl olunamayacağı kabul edilegelmiştir. Nitekim yüce Allah Kur’ân-ı Kerîm’in birçok âyetlerinde, zikri açık olarak emretmiştir. Bunun yanı sıra, Hz Muhammed’in Müslümanlarca zikrin dört ayrı şekil üzere ifâ edileceğini, dört büyük halifeye telkin buyurduğu bilinmektedir (Türer, 2011:84).

2.3.3. Şeyh Mürşid

Şeyh lügatte görüntüsünde yaşlılık alameti diye tabir edilen birtakım belirtileri barındıran, yani ortalama olarak en az elli yaşları civarında olan kimse demektir. Çoğulu şüyûh ve meşâyih şeklinde gelir. Tasavvuf da ise “tarikat piri, mürşid ve üstad” anlamındadır. Şeyh, kendisine bağlı bulunan müridlerinin ayrı ayrı bütün özelliklerini ve yeteneklerini göz önünde bulundurarak, herkese farklı bir yöntem izleyerek yol gösterir, onların kalplerine hem şeriat bilgisini hemde Allah sevgisini yerleştirmeye çalışır (Yılmaz, 2010:183-184).

2.3.4. Evrad

Evrad Arapça’da vird anlamına gelmektedir. Rutin halinde çekilen virdler anlamında kullanılmaktadır. Bu virdler hem bireysel hem de toplu halde çekilmektedir.

2.3.5. Seyru Sülûk

Kelime anlamı olarak “seyr” gezmek şeklinde, “sülûk” de yürümek ve gitmek anlamında kullanılmaktadır. Tasavvuf da ise seyr’in anlamı cehaletin karanlığından kurtulup, ilmin ışığına, kötü ve çirkin olarak kabul edilen huylardan güzel ahlâka, kendi vücudundan arınıp Hakk’ın vücuduna doğru hareket demektir. Sülûk de tasavvuf yoluna girmiş kişiyi Hakk’a vuslata hazırlayan ahlâkî eğitimidir.

Bir başka ifadeyle seyr-u sülûk, tasavvuf ve tarikata giren bir kimsenin manevî makamlarını tamamlayıncaya dek geçirmiş olduğu sürece, yani safahata verilen isimdir. Seyrin evveli sülûk, sonu ise vusûldür. Sülûk; tahsil, mücahede, nefy ve isbat demektir (Yılmaz, 2010:183).

2.3.6. Râbîta

Râbîta bağ, alâka ve vuslat anlamındadır. Râbîta bir başka ifade şekliyle başkalarına benzeme ve taklid arzusunun ortaya çıkması olarak, tasavvufî eğitim süreci içerisinde bir araç olarak görülmüştür. Tasavvufta râbîta, kâmil insan diye ifade edilen, ahlâk sahibi kişilerle kurulması istenen sevgi bağı olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle seven ile sevilenin bir olmasıdır (Yılmaz, 2010:328-329).

2.3.7. Tevessül

“Tevessül, kelime anlamı olarak “vesile edinmek” şeklinde kullanılmaktadır. Buna göre vesile sözcüğü anahtar kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Vesile, kendisiyle başkasına yakın olunan, talep edilene içten bir yakınlık duyup ona yol aramaktır” (Akt, Adar:5 halvetilik).

2.4. BÜYÜK TARİKATLAR VE KURUCULARI

Kara (2010:219-237), kitabında ana tarikatları alfabetik olarak şu şekilde sıralamaktadır;

Bayramiye: Kurucu Hacı Bayram Veli (Öl. Ankara 833/1430): Ankara’nın Solfasol olarak bilinen (Zü’l-Fadl) köyünde doğmuştur. Asıl adı Numan’ dır.

Bedeviye: Kurucusu Ahmed b. Ali Bedevi (Öl.Tanta 675/1278): Fas’ta doğmuş çocukken ailesiyle beraber Mekke’ye göç etmiştir. Afrika bedevileri gibi peçe kullandığı için bu lakapla anılmıştır.

Bektaşîye: Kurucusu Hacı Bektaş Veli (Öl.Hacıbektaş 669/1271): Horasan’lıdır. Anadolu’ya göç ederek bugünkü Hacıbektaş’a yerleşmiştir. Makalât adlı Arapça eser ona aittir.

Celvetiye: Kurucusu Aziz Mahmud Hüdayî (Öl. İstanbul 1038/1628): Koçhisar'da doğmuştur. Tahsilini İstanbul'da tamamladı. Bursa'da müderrislik ve mahkeme naibliği yaptı.

Çeştiye: Kurucusu Muinuddin Hasan Çeşti (Öl. Delhi 833/1236): Aslen Horasanlıdır. Hindistan-Pakistan bölgesinin hâkim tarikatlarından biridir.

Desukiye: Kurucusu İbrahim Desukî (Öl. Mısır 693/1295): Mısırın desuk kasabasında doğmuştur.

Ekberiye: Kurucusu Muhyiddin b. Arab (Öl. Şam 638/1240): Endülüs'te Mürsiye şehrinde doğdu.

Halvetiye: Kurucusu Ömer b. Ekmeluddin Halveti Lahicî (Öl. Herat 800/1397)

Kadiriye: Kurucusu Abdülkadir Geylânî (Öl. Bağdat 562/1166): İran'ın Ceylan şehrinde doğdu. İlk tahsilinden sonra Bağdat'a gitti.

Kübreviye: Kurucusu Necmuddin Kübra (Öl. Harezm 618/1221): Harezm'in hivek köyünde doğdu.

Medyeniye: Kurucusu Ebu Medyen Şuayb b. Hüseyin (Öl. Tilemsan 590/1193): Endülüs'te doğmuştur.

Mevleviye: Kurucusu Mevlâna Celaleddin Rûmî (Öl. Konya 672/1273): Afganistan'ın Belh şehrinde doğdu.

Nakşibendiye: Kurucusu Bahauddin Nakşibend (Öl. Buhara 791/1389): Kasr-ı Arifan'da dünyaya geldi.

Rifaiye: Kurucusu Ahmed Rifaî (Öl. Vâsıt-Irak 578/1183): Basra'da doğmuştur.

Sadiye: Kurucusu Saduddin b. Musa Cebbavî (Öl. Cebba-Suriye 700/1300): Havran'da doğmuştur.

Suhreverdiye: Kurucusu Ebu Hafs Ömer Suhreverdi (Öl. Bağdat 832/1236)

Şazeliye: Kurucusu Ebu'l-Hasan Şazeli (Öl. Mısır 656/1258): Kuzey Batı Afrika'da Şazil köyünde doğdu.

Yeseviye: Kurucusu Ahmed Yesevi (Öl.Yesi 562/1166): Kazakistan'ın Yesi şehrinde doğdu.

Zeyniye: Kurucusu Zeynuddin Hâfi (Öl. Herat 838/1435)

2.5. KADİRİ TARİKATI

Esmacılar tarafından Bâz'ullah- Allah doğanı'' Bâz'ül- Eşheb- Kır doğan kuşu'' ve''Gavs'ul- A'zam- Aczde kalanlara en büyük yardımcı'' gibi çeşitli lâkaplarla anılan ve dört büyük kutuptan biri olarak görülen Abdülkaadir Hazer denizinin cenubunda, Giylân eyâletinin Nıyf köyünde, 470 tarihinde dünyaya gelmiştir. (1077-1078). Babasının adı Muhammed, onun babasının adı da Cengi-dûst'tur. (İslâm Ansiklopedisinde, Muhiyiddin Ebû-Muhammed b. Sâlih Zengi-dûst. Abdülkaadir, Bağdat'a göçmüş, orada okumuş rivayete göre Ebû-Hanife'nin türbedarlığında bulunmuş, Ebûl-Hayr Muhammed b. Debbâs'a (Ölm.525 H. 1131) intisap etmiştir (1166-1167). Bağdad'da vefat etmiş, tekkesine gömülmüştür. Muhi mahlasıyla söylediği Farsça şiirlerden meydana gelen bir divan da ona atfedilmekteyse de, bu kesin olarak bilinmemektedir (Gölpınarlı, 1997:189-190).

Abdülkaadir Geylânî on sekiz yaşında iken Bağdad'a geldi. Bağdat'da bulunan ünlü âlimlerden çeşitli dersler almıştır. hadîs, fıkıh ve tasavvuf ilimlerinde almış olduğu eğitimlerle kendini son derecede iyi bir şekilde yetiştirmiştir. Ebû Hattâb Mahfûz,'dan Ebû'l-Vefâ Ali bin Ukayl, Ebû Hüseyin bin Kâdı Ebû Ya'lâ ve farklı fıkıh âlimlerinden Fıkıh ilmini üzerine eğitim aldığı bilinmektedir. Bunun yanı sıra Hadîs ilmini ise bu ilimde ehil sahibi alimlerden olan Hasan-i Bâkılânî, Ebû Saîd Muhammed bin Abdülkerîm, Ebû Bekr Ahmed bin Muzaffer, Ebû Câfer, Ebû Kasım bin Ali, Ebû Tâlib Abdülkâdir, Ebû Bekr Hibetullah ibni Mübârek, Ebû'l-İzz Muhammed bin Muhtar, Ebû Nasr Muhammed, Ebû Gâlib Ahmed, Ebû Abdullah Yahyâ ve diğer alimlerden eğitim almıştır. Tasavvuf ilmini öğrendiği alimler ise şu şekilde sıralanmaktadır; Şeyh Ebû Saîd Mahzûmî ile Hammâd-i Debbâs'dır. Tüm bu tahsil sürecinin tamamlanmasının ardından, vâz ve çeşitli dersler vermeye başladı (Sarı, 2016:6).

Abdülkaadir Geylâni, önceleri Şafî mezhebine bağlı iken sonrasında kendi meşrebine daha uygun olduğunu düşündüğü Hanbeli mezhebine geçmiştir ve de bu mezhebin savunucusu olmuştur.

Bir süre tefsir, hadis, fıkıh ve kıraat gibi dersleri okuttu. Fakat aradan geçen bir süre sonra, medresedeki görevini bırakarak inzivaya çekildi. Rivayete göre 25 yıl kadar Bağdat ve Kerh bölgesindeki harabelerde riyazet ve inziva hayatı yaşadı. Sonunda Ebu Said Mubarek elMuharrimi aracılığı ile kendisine şeyhlik hırkası giydirildi ve halkın arasına karışarak irşad hizmetine başladı (Yılmaz, 2013: 241)

Vaaz ve hutbe verme konusunda oldukça başarılı ve etkili olan Abdülkaadir Geylâni'nin yazmış olduğu elli civarında eseri mevcuttur. Bu eserlerden el-Gunye, el-Fethu'r-Rabbâni ve Fütû'l-Gayb diye adlandırılmış eserler, en yaygın olarak bilinenlerindendir. Kaleme alınmış olduğu dilin yanı sıra Türkçe'ye de çevrilmiştir. Abdülkaadir Geylâni Hazretleri tasavvufa, şerîata ve dinin zâhiri hükümlerine sıkı sıkıya bağlıydı. Gazzâlî'nin geliştirip bir sisteme koyduğu sünnî tasavvuf, Abdülkaadir Geylâni tarafından devam ettirilmiştir (Yılmaz, 2010:240-241).

Abdülkadir-i Geylani, selefleri (Haris el-Muhasibi, abdülkerim el-Kuşeyri, İmam Gazzali gibi) tarafından sınırları çizilen Sünni tasavvuf anlayışının yerleşip gelişmesinde önemli rol üstlenmiş sufilerden biridir (Gürer, 2010: 61).

Kadiriye, İslâm dünyasında en yaygın olarak bilinen tarikatlardan biridir. Endonezya'dan Fas'a kadar her yerde müntesibi vardır. İslâm âleminde Abdülkadir Geylâni'nin şöhretine ulaşan kimseler bulmak zordur. İsmail Rumî ile birlikte bu tarikat İstanbul'a gelmiştir (Kara, 2010:227).

Tarikatın yayılması, Abdülkadir'in belirlemiş olduğu tarikat kuralları bir sistem oluşturmaya yeterliydi. Şeyhinden hırka almaya hak kazanan mürit, iradesini şeyhinin ellerine bırakmış sayılıyordu. Bu sayede kadiri oluyorlar ve diğer kişilere de Abdülkadir adına hırka ihsan edebiliyorlardı. Bu şekilde tarikat dünyanın hemen hemen her yerine yayılma fırsatını bulmuştur (Güner,1991:201).

2.5.1. Kadiri Silsilesi

“Silsile, tasavvufî çevrelerde yaygın hale gelmeden önceki ilk yüzyıllarda özellikle hadis ilminde kullanılmıştır. Hadisi rivayet eden kişi râvi zinciri adıyla bilinen bir silsile ile Hz. Peygamber’e kadar ulaşma durumunda idi. Mürid ilk olarak kendi şeyhinden tasavvufî ilim ve terbiye gibi konuların adab ve usulünü öğrenir. Sonrasında kendisi de şeyh olan mürid bunu kendi müridine aktarmaktadır. Bu silsile şeyhin şeyhi, onun şeyhi... gibi bir yolla genellikle Hz. Ali’ye veya Hz. Ebu Bekir’e oradan da Hz. Peygamber’e ulaşır” (Kara, 2010:183).

Kâdiriyye icâzetnâmelerinde tarikatın silsilesinin Hz. Ali’ye iki şekilde ulaştığı görülmektedir. Abdülkadir Geylani ve Ebû Saîd el-Muharrimî’den başlayıp Ma’rûf-i Kerhî’ye dek her iki silsiledeki isimler aynıdır. Ma’rûf-i Kerhî’den geriye doğru silsile İmam Ali er-Rızâ ve diğer Ehl-i beyt imamlarıyla veya Dâvûd et-Tâî, Habîb el-Acemî, Hasan-ı Basrî yoluyla Hz. Ali’ye ulaşır. Bu silsilelerden birincisine “silsile-i zeheb”, diğerine ise “silsile-i müzehheb” denir (Azamat, 2001:131).

Tarîkat şeyhlerinin Hz. Peygamber (s.a.v)’e kadar uzanan üstadlar zincirine verilen addır (Yılmaz, 2010:320).

Eraydın (2011:437-438), kitabında kâdiriyye silsilesini ve kâdiriyye şubelerini şu şekilde sıralamıştır.

1. Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.)
2. Hz. Ali (r.a.)
3. Hz. Hüseyin (r.a.), Hasan Basri (r.a.)
4. Zeyne’l Âbidin (r.a.) Habîbü’l-A’cemî (k.s.)
5. Muhammed Bâkır (r.a.), Şeyh Dâvûdu’t-Tâî (k.s.)
6. Ca’fer Sâdık (r.a.), Ma’rûf Kerhî (k.s.)
7. Mûsa Kâzım (r.a.)
8. Ali Rızâ (r.a.)
9. Ma’rûf Kerhî (k.s.)

10. Seriiyyü's-Sakatî (k.s.)
11. Cüneyd Bağdadî (k.s.)
12. Ebûbekr Şiblî (k.s.)
13. Abdü'l-Aziz et-Temîmi
14. Ebû'l-Ferec Yûsuf et-Tarsûsî
15. Ebû'l-Hasan Aliyyübnü Muhammed b. Yûsuf el-Kureşî (k.s.)
16. Abdü'l Kâdir Gîlânî (k.s.)

Kâdiriyye Tarîkati Şûbeleri

1. Esediyye (Seyyid Abdullah Esed)
2. Îseviyye (Şeyh Îsa)
3. Yâfiyye (Abdullah Yafî)
4. Eşrefiyye (Abdullah Rûmî)
5. Hilâliyye (Muhammed Hilâl Hemedânî)
6. Rûmiyye (İsmâil Rûmî)
7. Garîbiyye (Muhammed Garîbullah Hindî)
8. Hâlisiyye (Ziyâeddin Abdurrahman et-Tâlibânî)

2.5.2. Kadirilikte Emirdağ Karacalar Köyü

Hak Halîlî (Meşâyhden Müderris)

Seyyid Meşâyhden Müderris Şeyh Hacı Halil Efendi, 1823 yılında Afyonkarahisar, Emirdağ ilçesinin Dere köyünde doğdu. Babası Küçük Ömer, vefatından önce annesi Emine Hanım'a "Bu çocuğa iyi bakmalısın Yasin ve Bismelenin sayısı kadar yaşayacak, âlimler ve şeyhler arasında saygın bir yeri olacak" dedi. Bunun üzerine, annesi Halîl'i on üç yaşında Bolvadin Medresesine okumaya gönderdi. Sırasıyla Bolvadin, Konya, İstanbul ve Mısır EL-Ezher Üniversitesinde eğitim gördü.

EL-Ezher Üniversitesinde Baş müderris'liğe yükseldi. Sonra Halil Efendi tasavvufa yöneldi. Mekke'de Abdülkadir Geylanî Efendimize bağlı Topal Halil Paşa namı ile Kadirî şeyhine bağlandı. Yedi yıl tasavvufla derinleşti. Değişik yıllarda yüz yirmi gün halvet yaptı. Halvetten sonra, şeyhi onu Peygamber Efendimizin mübarek Ravza-i Mutahhara'sına götürdü. "Ya Rasûlallâh (s.a.v) Halil'in icazetini (manevi diplomasını) siz verin" dedi. O gece Halil Efendi rüyasında Peygamber Efendimizi gördü. Peygamberimiz "Halil'im sen benim ikinci oğlum mertebesine geldin" buyurdu. Rüyasını anlatınca Şeyhi; "Seni kutlarım Halil, "Sen Hakk'ın Halili" oldun dedi. Bunun üzerine şeyhi Hak Haliline on iki tarikatın icazetnamesini verdi.

Daha sonra Hak Halili Şam'a yerleşti. Nakşibendi Tarikatının Şeyhi Muhammed Hâni'nin kızı Emine Hanım ile evlendi, dört çocuğu dünyaya geldi. Şam'da dokuz yıl kaldı. Askeri komutanı eleştirmesi üzerine sırasıyla Humus, Trablusgarb ve Sivrihisar'a sürgün edildi. Sürgün hayatı sona erdikten sonra, altmış beş yaşlarında Karacalar Köyüne yerleşti. Üç kez evlendi. Laz Ahmet Efendi'nin kızı Hatice'den Zehra Bacı (Bacı Sultan) dünyaya geldi. Karacalarda bir medrese kurdu, yüzlerce öğrenci yetiştirdi. Aynı zamanda tasavvufla dört kapı, kırk makam inancı gereği Kadirî tarikatının Hüseyini kolunda Efendimizin ve Ehl-i Beyt'in aşkının ve On iki İmam yolunun bu topraklardaki temsilcisi oldu. Sosyal çalışmalara önem verdi. Karacalar ve Dere köylerine su getirdi. 1907 yılında kızı Zehra Bacı'ya manevi sorumluluğunu (postunu) teslim ederek Hakk'a yürüdü.

Zehra Sultan (Şıh Kızı)

Karacalar köyünde doğdu. Annesi Hatice, babası Hak Halili'dir. Küçük yaşta ilmi ledün ile tanıştı. Evlendikten altı ay sonra, Hak Halili kızına abdest almasını söyledi ve manevi makamı ona teslim etti. Hakka yürümesiyle çok sıkıntılı günler geçirdi. Dönemin yobaz kişileri tarafından "kadından şeyh olmaz" dedikodusuna maruz kalarak büyük sıkıntılar yaşadı. Abdülkadir ve Hatice adında iki çocuğu oldu. Kızların okula gönderilmediği bir çevrede Hatice'yi okula gönderdi. Bunun yanı sıra köye ve orada yaşayanlara birçok katkısı ve yardımı oldu. Babasından aldığı ilahi emaneti oğlu Abdülkadir Şahbaz'a teslim etti. 1965 yılında Hakka yürüdü.

Kadir Ağa (Abdülkadir Şahbaz)

Kadir Ağa Karacalar köyünde dünyaya geldi. Annesi Bacı Sultan, Kadir Ağa'yı hiçbir zaman abdestsiz emzirmemiştir. Öğrencilik çağına geldiğinde on gün Dereköylü Kasım Hoca'dan aldığı dersle Kur'an'ı okumayı ve yazmayı öğrendi. Tasavvufi eğitimini ise Bacı Sultan'ın huzurunda tamamladı. Küçük yaşta amcasının kızı Havva ile evlendi. Bu evlilikten üç çocuğu oldu. Daha sonra Güneysaray'dan Mecit Hocanın kızı Şükriye ile evlendi ve altı çocuğu oldu. Kadir Ağa, Bacı Sultan'dan aldığı feyz ile Emirdağ yöresinde her tanıştığı kişinin gönlüne Ehl-i Beyt sevgisinin filizlerini yeşertmeye çalıştı. İnsanlara önyargısız ve karşılıksız ayırım yapmadan yardım elini uzattı. Tek ölçüsü Kur'an ahlâkını hayatına yansıtan Ehl-i Beyt'ti. 2 Şubat 1997 yılında Hakk'a yürüdü.

Hak Halilî Türbesi'nin Tarihçesi

1911: Hak Halili'nin "4 yıl sonra kabrimi açın çürümemişse türbe yapın" vasiyeti üzerine türbe yapılmıştır. 1954: Bacı Sultan önderliğinde türbede büyük onarım yapılmıştır. 1968: Abdülkadir Şahbaz önderliğinde müteahhit Osman ve Abdullah Yavuz'un maddi manevi katkıları ile eski türbe yıkılıp yeniden yapılmıştır. 1982: Bacı Sultan rüyasında Abdülkadir Şahbaz'a "cami yaptırmasını" söyleyince, ihvanların maddi ve manevi katkılarıyla camii yaptırılır. Daha sonra minare inşa edilir. 1990: Abdülkadir Şahbaz önderliğinde, dergâh evi ve tuvaletler yaptırılır. 1997: Ali Nurettin Şahbaz önderliğinde, türbe çini ile kaplanmış ve çevre düzenlemesi yapılmıştır.

Türbenin Mimari Özellikleri

Türbe kubbesinin on iki dilimi ve kasnağı üzerindeki on iki pencere, on iki imamlar'a işaret eder. Tek sarı yuvarlak cam, İmam-ı Hasan Efendi'ye duyulan muhabbeti, iki kırmızı yuvarlak cam İmam Ali efendi'ye duyulan muhabbeti, iki yeşil yuvarlak cam ise Hz. Muhammed Efendimize ve Hz. Fatuma Annemize duyulan muhabbeti temsil eder. Arka bakçe kapısındaki beş yuvarlak çember Ehl-i Beyt'i sembolize eder. Türbe içindeki duvarda yetmiş iki lamba Kerbela'daki yetmiş iki şüheda'yı temsil etmektedir. Sandukanın etrefindeki yirmi dört lale Kerbela'daki sağ kalan yirmi dört Bacıyı işaret etmektedir. Türbenin girişindeki iki odadan biri,

Hak Halili, Bacı Sultan'ın manevi misafirhanesi, diğeri Hak Halili, Bacı Sultan ve Abdülkadir Şahbaz'ın eşyalarının sergilendiğı müze olarak kullanılmaktadır.

Hak Halili Türbesini Koruma Kültür Ve Dayanışma Derneğı

1987 yılında kurulan, Hak Halili Türbesini Koruma Kültür ve Dayanışma Derneğı, sevenlerin ve üyelerin desteğı ile türbenin çevre düzenlemesi, bakım onarım ve giderlerini karşılamakta, her yıl yirmiye yakın öğrenciye karşılıksız burs vermekte, ihtiyaç sahibi ailelere yardımda bulunmaktadır. Dernek inanç ile ilgili temel eserlerin basılması ve telif eserlerin yayınlanması için hazırlıklarını sürdürmektedir.

Resim 1. Hak Halili Türbesi Dış Görünümü

2.6. TARİKATLARDA MUSİKİ

Tarikatlarda musikinin kullanılmasının başlıca sebebi, Allah (cc)'a daha fazla yaklaşmak amacını gütmektedir ve bu sayede gerçek sevgiliye kavuşma ümidi her

daim canlı tutulmuştur. Özellikle cehri zikir yapılan tarikatlarda musiki'nin kullanımı, on üçüncü yüzyıldan beri vurmali ve üflemeli çalgılar eşliğinde icra edilmiştir. Musikî'nin gelişmesinde tarikatların çok büyük bir önemi bulunmaktadır. Tarikatlar musikînin yayılmasında adeta birer okul vazifesi görmüşlerdir.

Yılmaz'a göre, Tarikatlarda zikir esnasında yapılan mûsikî ve bu mûsikînin icrasında kullanılan enstrümanlar, tasavvufu mûsikî ile bir bütün haline getirmeyi başarmıştır. Çoğunlukla tarikatların geneli mûsikî konusuna sıcak bakmışlar, dergâhlarında pek çok mûsikî-şinâs yetiştirmişlerdir (2010:70).

Gülşenilik ve Mevlevilik gibi önemli ve büyük tarikatların yayılmasıyla birlikte birçok Türk müziği bestekarı yetişmiştir. Bu Tarikatlar Türk kültürünün yayılmasında önemli bir rol oynamıştır (Güney, 1997:3-4).

2.6.1. Tarikatlarda Kullanılan Musiki Formları

Kadirilik geleneğinde genel olarak ilahi, nefes, şugul, na't ve zikir kullanıldığı bilinmektedir. Güney; nefes, şugul, na't, durak, zikir hakkında şu bilgilerden bahsetmektedir.

İlahinin sözcük anlamı “Allah’a mensûb” demektir. Tasavvufî şairler tarafından yazılmış, dini fikirleri içeren şiirlere, musikide de bu tarz şiirlerin bestelenmesi ile oluşmuş parçalara verilen isimdir. Çeşitli tarikatlarda ilahiler farklı isimlerle adlandırılmaktadır. Örneğin; Gülşenî tarikatında okunan bu ilahilere *Tapuğ*, Bektaşî tarikatındakilere ise Nefes adı verilmektedir. Bütün tarikatlarda Arapça kelimelerden oluşan ilahilerin okunmasının yanı sıra, Türkçe ilahilere de büyük ölçüde yer verilmektedir. Arapça olan ilahilere Şugul adı verilmektedir. Na'tlar güfteleri çoğunlukla tasavvuf şairlerinin şiirlerinden oluşan kasidelerdir. Tekke musikisinde yapılan zikir, zakir adı verilen kişi tarafından bir makam içerisinde usul kullanılmadan okunmaktadır. Tevşih ile Na'tın ayrıldığı nokta burasıdır. Tevşih, mevlid ve miraciye bahirleri arasında herkes tarafından okunmaktadır. Duraklar, durak evferi adı verilen usul kalıbı ile ilahilerden farklılık göstermektedir. Mevlevilik dışında tarikatların ayin ve zikirleri sırasında verilen aralarda okunduğu için bu isim ile anılmaktadır. Oturarak veya ayakta zikir eden tarikatlarda zikrin ilk bölümünü, Kelime-i Tevhîd oluşturmaktadır. Bu bölüm sona erdikten sonra İsm-i Celâl'e

geçmeden önce bir ara verilir. Bu ara sırasında genellikle bir veya iki zikir tarafından aynı makam içinde ancak usul dışında bestelenmiş tasavvufi güfteler okunur, okunan bu eserlere durak adı verilmektedir (1997:8-9).

2.7. KADİRİLİKTE MUSİKİ

Kadirilikte yapılan zikir sırasında okunan ilahilerin, Bendir, Tef, Kudüm, Ney, Halile gibi çeşitli enstrümanları kullanarak hem zikre hemde okunan ilahilere ahenk katmak bu tarikatta görülmektedir. Zikri, tarikatın bilinen prensiplerine uygun olarak belirtilen usuller ve edeb çerçevesi içerisinde icra etmek, zikrin genel yapısındaki ahengi bozmamak, o zikri yönetenin izni yahut zorunluluk olmadıkça zikir halkasından kopmamak, ihlas, samimiyet ve takvayı öncelemek, bunun yanı sıra gösteriş ve riyadan uzak durmak, husule gelen manevî lezzetin ve doyumun tadını kaçıracak ve bu manevi halin bozulmasına yol açacak her türlü davranış biçimi, söz ve düşüncelerden arınmak son derece büyük önem taşımaktadır.

Kadiri tarikatında zikir kavramı bağlı bulunulan kollara göre, icrada bir takım farklılıklar göstermektedir. Yapmış oldukları zikir, cehri zikirdir, aynı zamanda semâ ve devran önem taşımaktadır. Bu taikatın Türkiye sınırları içerisinde yaygın bir şekilde yer alan kollarından Rûmiyye ve Eşrefiyye kollarındaki icra şu şekildedir: Dervişler bir araya gelerek hilâl şeklinde bir halka oluşturur. Zikre oturularak (kuûdî) başlanır. İlk olarak Şeyh Efendi Fâtîha okur, ardından salavat getirilir ve akabinde Abdülkadir Geylânî Kibrît-i Ahmer isimli evrâdı kendine özgü bir besteyle okunur, daha sonrasında kelime-i tevhid ve ism-i celâl zikrine başlanır. Bu sırada zâkirler ilâhiler söylemeye başlar. Kuûdî zikir içlerinden bir zâkirin aşr-ı şerif okumasının ardından sona erer. Oturularak gerçekleştirilen bu zikrin tamamlanmasıyla beraber, ayakta yapılan (kıyâmî) zikre başlanır. Kıyâmî zikre toplu olarak, “Cem‘ olmuş dervişleri pîrim Abdülkâdir’in” sözleriyle başlayan ilâhinin okunmasıyla girilir, “hayyü’l-kayyûm, Allah” esmâlarıyla hareketin eklenmesi ile dönülerek (devran) devam edilir; ritmik adımlarla eşliğinde zikir halkası sağa doğru döndürülür. Bu esnada zâkirler tarafından, bu ritimlere uygun ilâhiler okunmaktadır. Zikir töreni zâkirin okuduğu aşr-ı şerif ve şeyh efendinin duasının ardından sona erer. Zikir esnasında kudüm, bendir, halile, nevbe gibi sazlar zikire eşlik edebilmektedir (Azamat, 2001:131-136).

Kadiriye tekkelerinde ‘‘Eşrefiyye usûlü’’ devrandan önce ayakta ve yüksek sesle okunan bir ilahi bulunmaktadır (Eraydın, 2011:437).

Cem olmuş dervişleri

Pirim Abdulkâdir'in

Yolunda sadıkları

Pîrim Abdulkâdir'in

Elim verdim eline

Kurban oldum diline

Canım fedâ yoluna

Pîrim Abdulkâdir'in

2.8. DİN VE MUSİKÎ

Dini musiki camilerde, tekkelerde ibadet sırasında okunan çeşitli musikili parçalardan oluşmaktadır. Güney'e göre Dini musiki yalnızca musiki sanatının önemli alanlarından biri değildir aynı zamanda Türk Milletinin yaşamında, önemli bir yer edinerek, bu millet ile bütünleşmiş ve milli beraberliğin oluşturulmasında önemli bir etkiye sahiptir (Akt, Adar:31).

Dini mûsıkîyi oluşturan iki temel öge cami ve tekke mûsıkîsidir.

1) Cami mûsıkîsi: İbadet esansında ya da ibadet öncesi ve sonrasında camilerde icra edilen, genellikle doğaçlama şeklinde, hafızalardaki ezgi kalıplarına uygun olarak belirli ifadelerin bir araya getirilmesi ile oluşturulan sadece ses kullanılarak yapılan mûsıkîye Cami mûsıkîsi adı verilmektedir.

Cami mûsıkîsi'nin Özellikleri;

a) Cami Mûsıkîsinde güfte olarak adlandırdığımız metinler, dini zamretler icabı çoğunlukla Arapça olup, Türk Din mûsıkîsi kaidelerine göre bestelenmişlerdir.

b) Cami Mûsıkîsindeki güftelerin züht, takva, ubûduyet, ve dua unsurlarını 'taşması icra edilen ü mûsıkî üzerinde etkili olmuş, bu mûsıkîsi çeşidine daha çok zahidane bir üslûp hakim olmuştur.

c) Cami Mûsikîsi'nde herhangi bir mûsikî aleti kullanılmadığından dolayı camilerde icra edilen mûsiki sadece insan sesine dayalı olmuştur.

d) Cami Mûsikîsi'ne ait eserler genellilde usûlsüz ve tek kişinin İcrasına dayanmaktadır. Ancak bu eserlerden besteli olanları müezzinler tarafından bazen koro halinde okunmuş, bu toplu icraya da "Curnhûr Müezzinliği" adı verilmiştir.

2) Tekke Mûsikîsi: "İslam Dinine mensup çeşitli tarikatlarda, oturarak veya ayakta olmak üzere farklı şekillerde, ağır ve yürük usullerin bir arada kullanılmasıyla yapılan ayinlerde, raks için ya da kesin bilgiye ulaşmak amacıyla kişinin kendinden geçip dünya hayatını unutmaya amacıyla bestelenmiş eserlerin oluşturduğu mûsikîye, Tekke Mûsikîsi adı verilmektedir.

Tekke Musikisi 'nin Özellikleri

a) Tekke Mûsikîsi'nde icra edilen mûsikî bir amaç olmayıp, bir araçtır. Onunla, Peygamberimiz (s.a.v.)'in dilinde "büyük savaş" olarak nitelendirilen *nefisle olan* savaşın kazanılması amaçlanmıştır.

b) Tekke Mûsikîsi, dini öğretilerin yaşanmasında çok büyük bir etken olan aşkı temin eder ki; mûsikînin aşkı arttırdığı ve ruhlan arındırdığı bilinen bir gerçektir.

c) Tekke Musikisi'nde, kullanılan güftelerle mütenasip olarak tasavvufi bir lirizm, yani ilahi bir neşe ve ritim duygusu hakimdir.

d) Tekke Mûsikîsi'nde, Şuğuller'deki Arapça ile Mevlevi Ayinleri'ndeki Farsça istisna edilirse, kullanılan güftelerin çoğunluğunu Türkçe güfteler oluşturmaktadır (Demirtaş, 2009: 213–227).

Tanrıkörur, kitabında cami ve tekke mûsikîsine şu şekilde yer vermiştir.

a) Cami mûsikîsi (icrası esnasında yalnızca ses kullanılmaktadır)

1. Usûl kullanılmadan okunanlar şu şekildedir: Münâcât, Ezan, Kaamet, Salât u Selâm, Tekbîr, Mersiye

2. Usûl kullanılarak okunanlar: Cumhur, Tevşîh, Tesbîh gibi ilâhî türleri.

b) Tekke mûsikîsi (bu formun icrasında saz kullanılmaktadır).

1. Usûl kullanılmadan okunanlar: Na't-i Peygamberî ve Durak

2. Usûl kullanılarak okunanlar: Âyîn-i Şerîf (Mevlevî), Âyîn-i Cem ve Nefesler (Bektaşî) ve Zikir ilahîleri (Arapça güfteli olanlara şugl denir) (2003:48).

2.8.1. Dini Musiki Formları

2.8.1.1. Temcid Münacatı

Temcid'in içeriğinde bulunan ifadeler Allahı öven ve yücelten O'nun büyüklüğünü anlatan sözlerden oluşmaktadır. Bu sebeple temcid adı verilmektedir. Temcid'in ardından çoğunlukla münacat okunur ve yüce Allahtan dilekte bulunulur. Bir arada kullanılmalarından ötürü Temcid ve Münacat formlarının her ikisinde, dini musikimizde yalnızca tek bir form gibi görülmektedir(Akdoğan,2002:341).

2.8.1.2. Mi'râciyye

Hiz. Muhammed'in mi'râc'a yükselişinden söz eden ve önemli bir bestekâr olan Kutb'un Nayî (Ney'in Kutbu) diye nitelendirilen Osman Dede tarafından bestelenmiş uzun soluklu ve çeşitli makam ve usûl geçkilerini barındıran eserlere denilmektedir. Mi'râciye on kısımdan meydana gelmiştir. Aslında daha uzun olan bu büyük eserin geri kalan kısmı unutulmuştur. Mi'râciye'nin bütünü Tevşihler ve Hâneler meydana getirmektedir.Bu eser cami ve tekkelerde yapılan merâsimde bir kişi ve topluluk tarafından karşılıklı okunur (Özkan2010:102).

2.8.1.3. Na'ti Peygamberi

Mevlevi tarikatinde yapılan Mevlevi ayinlerinde, âyinden evvel söylenen Rabbi ve İslâm dininin son peygamberi Hiz. Muhammed'i yücelten, kasîdelerin, Durak Evferi veya Türkî Zarb usûlü ile bestelenmesinden meydana gelmiş dini mûsikî formudur (Özkan, 2010:102).

2.8.1.4. Ezan

“Ezân sözcük anlamı olarak bildirme manasına gelmektedir. Terim olarak kullanımı ise şu şekildedir; beş vakit olarak kılınan namaza ve buna ek olarak Cuma namazına Müslümanları çağırmak amacıyla, istenilen makamda süslerden arınmış bir

şekilde olabildiğince sade, usûl kullanılmadan doğaçlama olarak icra edilen bir çeşit Câmî Mûsikîsi formudur. Ezan Arapça okunmaktadır. (Demirtaş, 2009:216).

2.8.1.5. Kâmet

“Kâmet’in sözleri, aynı ezanda olduğu şekli ile, tekbirler dört defa, diğer sözler ikişerli bir şekilde okunmaktadır. Kâmette ‘hayye ale’l-felâh’tan sonra iki kere “kad kâmeti’s-salâh” cümlesi eklenmektedir. Bununla beraber kâmetin kelimeleri on yedi olmaktadır” (Bilgiç, 2007:13).

2.8.1.6. Salât – u Selam

Özkan Salât-u Selam’ı şu şekilde tanımlamaktadır; Hz. Muhammed’e Allah’ın rahmet ve selamını ifade eden dini musiki formları arasında yer alan bir form çeşididir (2006:13).

2.8.1.7. Salâtu Ümmiyye

Dini törenlerde, dini günlerde, teravîh namazında, mevlitlerde, zikir esnasında okunmaktadır. Gelenek olarak üç kere ard arda tekrar edilerek icra edilmektedir. Usûl kullanılmadan okunmaktadır (Talu,2002:20).

2.8.1.8. Tekbir

Tanrının büyüklüğünü ifade etmek amacıyla “Allahü Ekber” sözü kullanılarak okunmaktadır.

2.8.1.9. Durak

Yaradan’ı ululayan ve kasîde tarzında yazılmış şiirlerin yalnızca Durak Evferi usûlü ile ölçülmesinden meydana gelmiş bir türdür (Özkan, 2010:101).

2.8.1.10. Tevşih İlâhi

Tevşih 'in sözlükte bulunan kelime anlamı, "süslemek" demektir. Özel anlamda kullanımı ise, "Peygamberimiz'in dünyaya gelişinden ve onun vasıflarından

söz eden, Mevlid ve Miraciyye okunurken, onların aralarını süsleyen ve hep bir ağızdan okunan eserler" demektir (Demirtaş, 2009: 219).

2.8.1.11. Tesbih İlahi

Allahın sıfatlarının üstünlüğünden söze eden O'nun kusursuzluğunu anlatan ifadelerin kullanılmasıyla oluşturulmuş bestelere verilen isimdir.

2.8.1.12. Savt

İlahileri oluşturan güftelerin aynı makam kullanılarak ve aynı usul kalıbıyla, birbiri ile benzerlik göstermeyen farklı ezgilerle bestelenmiş değişik versiyonlarıdır.

2.8.1.13. Şuğul

Şuğul bir çeşit Arapça ilahidir. Diğer ilahilerden farkı daha ritmik bir yapıya sahip olmasıdır. Zikir yapıldığı esnada okunurlar. Sofyan ve düyek usulleriyle bestelenmektedir.

Türk müziğinin dini müzik formunda bestelenen güftesi Arapça kelimelerden oluşan ilahilere şuğul denilmektedir (Say, 2005:424).

2.8.1.14. Mevlîd-i Şerîf

Hz. Muhammed (s.a.v) in dünyaya gelişini, peygamberliğini, Mirac'ını ve ölümünü içeren, mesnevi biçiminde yazılmış şiirlerden oluşmaktadır (Ünver, 2011:12).

2.8.1.15. Mersiye

Mersiyeler'in iki ayrı çeşiti bulunmaktadır. Bunlar iyi mersiyeler ve kötü mersiyeler olmak üzere iki guruba ayrılır. Bir çeşit ağıttır. Fakat kötü diye nitelendirilen bir kişinin vefatının ardından keder ile söylenen mersiyeler haram, iyi diye nitelendirilen insani olarak dini eksikliklerimize ve kusurlarımıza yönelik üzüntü duymaya ilişkin söylenen mersiyeler helal kılınmaktadır(Koyuncu, 2011: 59).

2.8.1.16. Ayin-i Şerîf

Mevlevilik tarikatında sema diye adlandırılan dini ritüeller de okunan eserlere Mevlevî ayini adı verilmektedir. Bu ayinler mutrip heyeti tarafından icra edilmektedir. Bu ayin-i şerîfler selam adı verilen 4 bölümden meydana gelmektedir. Bu selamların her biri birbirinden farklı usullerle bestelenmektedir. (Tanrıkorur, 2003:111).

2.8.1.17. Kaside

Divan edebiyatı şiir türlerinden biri olan kasideler hem din hem de devlet büyüklerini övgü ile anmak amacıyla yazılmaktadır.

Ak'a göre kaside; dini formdaki şiirlerin, cami ve tekkelerde kasidehan adı verilen kişilerin doğaçlama olarak seslendirdiği eserlere denilmektedir. (2009:151).

2.9. TASAVVUFÎ HALK MÜZİĞİ FORMLARI

Deyiş

Türk Halk Müziği ve Edebiyatında koşma, nefes, destan, tekerleme gibi türlerin genel ismine deyiş denilmektedir (Müzik Ansiklopedisi, 1985: 440).

Öğretici, eğitici, konuların işlenmesinin yanı sıra daha çok Alevî-Bektaşî Müziği ve Edebiyatında, dinî, tasavvufî inancı ve bu doğrultuda bağlı bulunduğu tarikatın ilkelerini anlatan şiirlerin tümüne verilen isimdir. Deyiş, sözü edilen toplulukların bazı şiirlerine denilmekle beraber, bir ezgiyi veya bir ezgi biçimini de ifade eden müzik terimlerinden biridir. Deyiş terimi Anadolu Alevîliği ile Anadolu Bektaşîliğinde sıkça kullanılmaktadır. Ancak şehir Bektaşîliği ile Batı Anadolu ve Trakya Bektaşîliğinde bestelenmiş manzumelere deyiş yerine Nefes adı verilmektedir (Duygulu, 1997: 8).

Anadolu'da deyiş olarak bilinmesine rağmen çeşitli yerlerde kullanım olarak deme ismi ile sıkça karşımıza çıkmaktadır. Türk halk müziğinde bulunan âşık tarzı müziğin çok önemli öğelerindendir. Konu bakımından Dini-tasavvufî unsurları barındıran deyişlerin, son dörtlüğünde deyiş sahibi kendi mahlasını kullanmaktadır (Yaltırık, 2003: 283).

Nefes

Bektaşî şairlerince yazılan tasavvuf konularını barındıran şiir. Bu şiirlere nefes denmesinin sebebi şu şekilde açıklanmaktadır; İç bilgisinden ve gerçeklerden söz edip kutsal bir ilham neticesinde söylenmiş olmalarıdır. Nefesler genel olarak Bektaşilik felsefesinde vahdet-i vücudu işlemektedir. Buna ek olarak Bektaşî şairlerce söylenmiş na't ve Hz. Ali medhiyelerine de nefes ismi verilmektedir. Bu tür de lirik bir üslub hakimiyetini görebilmekteyiz. Dilleri genel olarak sadedir. Kafiye düzenleri koşma ile benzerlik göstermektedir(Pala,2002:368).

Bireyler üzerinde telkin niteliğine sahip olmak üzere, tarikatın temel ilke, düşünce ve inançlarını dile getirmek, özetle tarikatı öğretmek amacı güderek söylenmektedir. Nefesler Cem Âyini, Kurban Âyini gibi Alevi-Bektaşî toplantılarında kendilerine özgü yapılmış bir beste ile saz eşliğinde okunmaktadır. Alevi Bektaşî toplantılarında nefes okunması sona erdiğinde, nefesi okuyan kişiye ‘‘Aşk olsun’’ ya da ‘‘Nefesiniz var olsun’’ denilmektedir. Nefes okuyan mürşid ise ‘‘Nutkunuz var olsun’’ demek bir gelenek halini almıştır (Yardımcı,1998:379-380).

İlahi

İlahi, din dışı musikimizde kullanılan şarkı formuna benzemektedir. Bu formu kısaca ‘‘dini şarkı’’ şeklinde tanımlayabiliriz (Öztuna, 1969:296).

Kelime olarak ilahi, Tanrı ile ilgili, Tanrıya ait anlamına gelmektedir. Mutasavvıf şairlerce Tanrı'yı övmek maksadı ile O'na yalvarmak amacı güdülerek yazılan şiirlere verilen isimdir. İlahiler tarikatların çoğunda birbirinden farklı isimlerle anılmaktadır. Mevleviler âyin, Bektaşiler nefes, Gülşeniler tapug, Halvetiler durak, Aleviler dem, Kadiri gibi diğer başka tarikatlar da cûmhur veya ilahi olarak isimlendirmektedirler (Pala,2002:242).

Semah

‘‘Semah’’ Arapça ‘‘Semâ’’ kelimesinden gelmedir. ‘‘Semâ’’ kelimesi, ‘‘sm’’ kökünden ‘‘sam’’, ‘‘sem’’ gibi mastar olup; ‘‘işitmek, güzel olan anlayışı benimseyerek içten bir şekilde duymak; dinlemek, gökyüzü, âsuman, felek manasına gelir. Ayrıca, ‘‘sem’’ kökünden gelen ‘‘semî’’, Allah'ın adlarından olup, işiten, işitme gücü olan anlamında kullanılmaktadır (Tamay,2009: 87).

Semah sözcüğü çeşitli bölgelerde farklı kullanımlara sahiptir. Örneğin; sema, semâ, semah, samah gibi.

Mevlevî âyinlerinde dönmek, güzel ses ile vecde gelmek anlamlarını taşıyan bir kelimedir. Dini bir raks olarak tanımlanabilmektedir (Pala,2002:412).

Semahlar, Tasavvufî Halk Müziği alanına giren eserlerin bir kısmını meydana getirmektedirler. Tasavvufî Halk Müziğine hareketin eklenmesi ile beraber oluşan şiir, müzik, raks öğelerinin bir arada önemli bir etkiye sahip olarak kullanılmasıdır. Alevî-Bektaşî toplulukların kültürlerinin çok önemli bir parçasını oluşturmaktadır ve dini ritüellerin vazgeçilmez yapı taşıdır (Yaltırık,2003: 285).

Semâ: Kulak aracılığı ile sesleri algılama olayına denilmektedir. Sûfiyye'ye göre; Şiir ve ilahileri dinlerken oluşan vecd ile beraber bu hale dönüşen kişinin kendine engel olamayarak sağa ve sola ya da öne ve arkaya doğru hareket halinde olmak, raks etmek şeklinde tanımlanmaktadır(Ateş,1992:177).

3. SOSYAL PSİKOLOJİ

Kişilerin, duygu ve düşüncelerinin başkalarının gerçek, hayal edilen veya ima edilen varlığından nasıl ve ne şekilde etkilendiğinin bilimsel yöntemler kullanılarak araştırılmasına sosyal psikoloji adı verilmektedir.

Sosyal psikoloji, bireylerin diğer bireyler hakkında nasıl düşündüklerini, onları nasıl etkilediklerini ve onlarla nasıl ilişki kurup etkileştiklerini bilimsel yöntemlerle araştıran bir bilim dalı olarak tanımlanmaktadır.

Sosyal psikolojinin, bilim insanları tarafından üzerinde anlaşmaya varılan bir tanımı bulunmamaktadır. “Sosyal psikoloji nedir?” sorusuna verilen çeşitli yanıtlar mevcuttur.

Hogg ve Vaughan’ a göre; “Sosyal psikoloji bireyin davranışlarını çalışmaktadır. Davranış sadece yürümek, koşmak ya da atlamak gibi büyük motor faaliyetleri değil, örneğin kaşları kaldırmak ya da gülümsemek gibi daha ince bir takım faaliyetleri de kapsar. Gene de davranışa yüklenen anlamlar bir kurumsal görüşten diğerine değişir. Sosyal psikologlar sadece davranışla değil, duygularla, düşüncelerle, inançlarla, tutumlarla, niyetlerle vb. ile de ilgilenirler. Bunlar dışarıdan

gözlenemeseler de davranıştan çıkarsanabilirler. Bu süreçleri anlamak davranışı anlamak kadar önemli görülmektedir, zira davranışı yönlendirenin bu süreçler olduğu düşünülmektedir.” (Akt. Kırel ve ark., 2004: 3).

Sosyal psikolojinin bazı klasik konuları şu şekilde sıralanabilir: Sosyal biliş, sosyal güdülenme; sosyalleşme süreci (yani çocuğun toplumun bir ferdi olması); benlik ve sosyal kimlik; dil ve bilişsel faaliyetler; tutumlar; değer hükümleri; etkileyici iletişim; kişilerarası algı ve etki; grup süreci ve dinamiği; liderlik; sosyal çevre ve kültür ilişkileri. Bu liste bize günümüzde sosyal psikolojinin çok çeşitli konular üzerinde çalıştığını göstermektedir. Aynı zamanda, sosyal psikolojinin diğer sosyal bilimlerle bir çok alanlarda kaynaştığını ve bugün sosyal bilimlerde “disiplinlerarası” yaklaşımın geçerli olduğunu da söyleyebiliriz (Kağıtçıbaşı, 2014:40).

3.1. SOSYAL PSİKOLOJİDE ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Arkonaç’a göre; Sosyal psikoloji kendi prensipleri olan bilimsel bir disiplindir. Bir başka ifade biçimiyle, bilimi diğer bilgi türlerinden farklı tutup ayıran, soruları yanıtlamada kullandığı yöntemdir. Sosyal psikologlar belirli bir olguyu betimlemek, iki olgu arasında bir ilişkinin varlığının bulunup bulunmadığını ve olgular arasındaki neden sonuç ilişkisini araştırmak için çeşitli yöntemler kullanmaktadır. Kullanılan yöntemlerin iyi veya kötü yöntemler olarak adlandırılması söz konusu değildir. Uygun yöntem hangisi ise bu yöntem kullanılmalıdır. Uygun bir araştırma yönteminin belirlenmesi, üzerinde araştırma yapılan konunun sorusunun nitelikli, eldeki kaynaklar ve etik konular dahil olmak üzere çeşitli etkenlere bağlıdır. Bu adeta yolculuk yaparken tren, otobüs, gemi ya da uçak gibi eldeki mevcut araç seçeneklerinden birini seçmeye benzemektedir. Bu araçlardan hangisi ile yolculuk yapacağınız, hava durumuna, para durumuna, ne kadar vaktinizin bulunduğu gibi çeşitli nedenlere bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir (Akt. Kırel ve ark. , 2004: 7-8).

Sosyal psikoloji alanından kullanılan araştırma yöntemlerini iki ana başlık altında incelemek mümkündür. Bu yöntemler deneysel yöntemler ve deneysel olmayan yöntemler olarak isimlendirilmektedir.

3.1.1. Deneysel Olmayan Yöntemler

Doğal Gözlem

Hovardaoğlu'na göre; Doğal gözlem yapılanmamış ve yapılanmış olarak iki kategoride sınıflandırmaktadır. Yapılandırılmamış olan doğal gözlemde şu durumlar gerçekleşmektedir. Belirli bir zaman dilimin içerisindeki var olan tüm davranışlar kaydedilir ve araştırmacının özellikle ilgisini çeken ya da kaydetmeyi planladığı davranışlar olmayabilir. Kısaca ifade etmek gerekirse Yapılandırılmış doğal gözlem, özel bir zaman ya da koşuldaki davranışların kaydedilmesi şeklinde tanımlanabilmektedir. Gözlemlenecek olan davranışlar tasarlanmış ya da planlanmamış olabilir. Tasarlanmış davranışlar, araştırmacının ilgisini çeken ve kaydetmeyi daha önceden planladığı davranışlardır. Aksi durumda araştırmacı, bu özel zaman ya da koşuldaki tüm davranışları kaydeder. Örneğin, çocukların bayramlarda neler yaptıklarını gözlemek isteyen araştırmacı yapılandırılmış bir doğal gözlem yapmaktadır (2000: 41).

Katılımcı Gözlem

Katılımcı gözlemci olarak araştırmacı gözlem yapacağı gruptan izin alır ve gruba katılır. Araştırmacı, grubun güvenini kazandığı takdirde, o grubu oluşturan bireylerden o grubun özelliklerine ilişkin ayrıntılı ve tutarlı bilgi toplayabilir. Doğal ortamda gerçekleştirilen katılımcı gözlemciliğe örnek olarak Taylor'ın çalışması verilebilir. Taylor, okulda başarılı olan çocukların ailelerinin çocuklarına okuma-yazma ortamı yaratmalarıyla ilgilenmiş, bunun için yedi aileyi ziyaret etmiştir. Bu aileler ve onların çocuklarıyla etkileşimlerinde güveni sağlamış ve zengin kayıtlar tuttukten sonra onların yaşantılarını betimleyebilmiştir. Katılımcı gözlemcilik sırasında araştırmacı sistemli olarak kayıt tutar. Bunun yanı sıra, gruptaki kişiler o kültüre /gruba ait diğer kayıtları da incelemesine izin verebilirler. Böylece, örneğin, okul kayıtları, aile fotoğrafları, anı defterleri vb. gibi dokümanların katılması suretiyle gözlem verileri zenginleştirilir (Uzuner,1999:178).

Survey (Tarama)

Aynı zamanda bir başka isim ile kullanılan örneklem surveyi olarak da bilinen bu yöntemde esas olarak belirli özelliklere sahip bir nüfusun belirli sorulara

nasıl cevap verdiği çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Sosyal bilimciler arasında yaygın bir şekilde kullanılan bir yöntemdir. Çoğunlukla kullanılan bu yöntem sayesinde olabildiğince fazla sayıda bireye ulaşmak planlanır. İster yazılı ister sözlü olarak uygulanması tercih edilen anketlerle bu amaca ulaşılmaya çalışılmaktadır. Kişilere uygulanan anketler çoğunlukla derinlemesine bilgi vermekten ziyade, genel içeriklidir. Survey yöntemindeki en önemli nokta, seçilen örneklemin, genellemeler yapılması istenen nüfusu gerçekten temsil etmesidir. Bunun sağlanabilmesi için çeşitli örnekleme teknikleri kullanılır. Çalışılmak istenen nüfusu temsil etmeyen bir örnekleme kullanılarak yapılan surveyin sonuçlarının genellenmesi zordur (Kağıtbaşı, 2014:56-57).

Arşiv Araştırması

Kağıtbaşı'na göre; Arşiv araştırması yöntemi sosyal psikoloji alanında diğer yöntemlere oranla en az kullanılan yöntemdir; ancak daha çok ve aktif bir biçimde kullanılmasında fayda vardır. Birtakım istatistiklerin oluşmasında, kişisel dokümanlar ve kitle haberleşmesi, arşiv araştırması için bilgi kaynağı oluşturmaktadır (2014: 57).

4. PROBLEM CÜMLESİ

Türk İşlam kültürünün gelişmesinde büyük bir etkisi bulunan Kadiri Tarikatı'nın Hüseyini kolunun, Emirdağ Karacalar köyündeki inançları, adetleri ve törenlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Buna göre bu araştırmanın problemi;

‘Kadiri Tarikatı’nın Hüseyini kolunun, Emirdağ Karacalar köyündeki, adetleri ve törenleri nelerdir?’’ olarak belirlenmiştir.

5. ALT PROBLEMLER

1. Kadirilik inancında âdet ve gelenekler nelerdir?
2. Anma günleri ne zaman gerçekleştirilmektedir?
3. Anma günlerindeki sıralama nelerden oluşmaktadır?
4. Müziksel icralar öncesi yapılan hazırlıklar nelerdir?

5. Ritüel sırasında kullanılan müzik çalgıları nelerdir?
6. Ritüelde kimler yer alabilmektedir ve yer alan kişilerin rolleri nelerdir?
7. İcra sırasında nasıl bir oturma düzeni uygulanmaktadır?
8. Repertuar seçimi nasıl yapılmaktadır ve çoğunlukla nelerden oluşmaktadır?
(Sözlü, sözsüz)
9. Hayatınızda müziğin yeri ve önemi nedir?
10. İhvanın yaşantısında müziğin yeri ve önemi nedir?
11. Törenlerde kullanılan deyiş ve semahlar nelerdir?

6. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışma, konusu ve içeriği itibariyle, Türkiye’de kültürün gelişmesi ve yayılmasında öncü bir rol oynayan Kadiri Tarikatı Hüseyini koluna bağlı Afyonkarahisar, Emirdağ Karacalar köyünde gerçekleştirilen ritüellerde gelenekler ve musikinin kullanımının incelenmesi, Özgün ve yeni bir çalışma olması, alana katkı sağlaması bakımlarından önemli olduğunu düşündüğümüz için bu çalışma yapılmıştır.

7. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Araştırma; konusu ve içeriği itibariyle, Türkiye’de kültürün gelişmesi ve yayılmasında öncü bir rol oynayan Kadiri Tarikatı Hüseyini koluna bağlı Afyonkarahisar, Emirdağ Karacalar köyünde gerçekleştirilen ritüellerde gelenekler ve musikinin kullanımının incelenmesi, Kadirilikte inanç adet ve törenlerin ve müziğin yerinin belirlenmesi alanında özgün ve yeni bir çalışma olması, alana ülkemizde yeni çalışma alanlarından olan “sosyal psikoloji” biliminin yöntem ve tekniklerinden yararlanması bakımlarından önemli olduğu düşünülmektedir.

8. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI

1. Araştırmada, araştırma için seçilen veri toplama yöntemlerinin, araştırmanın amacına, konusuna ve problemin çözümüne uygun olduğu,
2. Araştırma için görüşüne başvurulmuş kişilerin alanlarında uzman oldukları,

3. Araştırma için hazırlanan görüşme formunun araştırma konusu için uygun bir veri toplama yöntemi olduğu,
4. Araştırmada görüşme formu uygulanan bireylerin verdiği cevapların, gerçek ve samimi olduğu, sayıltılarından hareket edilmiştir.

9. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bir araştırmanın bir sorunu bütün yönüyle ele alıp incelemesi mümkün olmamaktadır. Bundan dolayı incelenen araştırma konusunun içeriği net bir şekilde ortaya konulmalıdır (İslamoğlu, 2003:47).

Bu nedenle araştırmanın alanı;

1. Türkiye’ de Kadiri tarikatı Hüseyini kolu ile,
2. Bu tarikata mensup Emirdağ, Karacalar köyünde yaşayan bireylerin görüşleri ile,
3. Afyonkarahisar, Emirdağ, Karacalar Köyü ile,
4. Yüksek lisans programı için verilen zaman ve araştırmacının sağlayabildiği maddi imkanlarla sınırlandırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışma, içeriği, yöntemi ve amacı bakımından tarama modelini esas alan nitel yöntemlerin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır. Betimleme araştırmasıyla seçilen konu üzerinde bir durum tespiti yapılmaya çalışılmış, konu olduğu şekliyle araştırılmıştır.

Betimleme araştırmaları, var olan durumların geçmişteki olaylarla ve bulundukları koşullar arasındaki ilişkilerini göz önünde bulundurmak koşuluyla, durumlar arasındaki etkileşimi ortaya koymayı amaçlamaktadır (Kaptan, 1989:34).

Gökçe'ye göre tarama modeli kullanılan araştırmalar istatistiksel ölçümlere dayandırılmaktadır. Çoğunlukla bu araştırmalarda anket veya görüşme formundan yararlanılmaktadır (2004:60).

Tarama modelleri, geçmişte var olan ya da şu anda gerçekleşen bir durumu olduğu biçimiyle ortaya koyup betimlemeyi amaç edinen araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar,1999:77).

2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Evren, araştırmanın yapılacağı alanı genellemek için kullanılan bir ifadedir.

Araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği tüm elemanlar evreni meydana getirmektedir. Ortak özellikleri barındıran canlı veya cansız her çeşit eleman evrene dahil edilebilmektedir (Karasar, 2009:109).

Evren oldukça geniş kapsamlı, maliyetli ve uzun zaman alacağından dolayı, araştırmanın evrenini sınırlandırmak amacıyla yapılan araştırmanın örnekleme oluşturulur. Örneklem, yapılan araştırmanın evreninin sadece bir bölümünün ele alınıp, seçilen bölümün incelendiği kısım olarak adlandırılmaktadır. Araştırılmasına olanak bulunmayan evrenler kendi içinde belirlenen örneklemelere ayrılırlar ve ayrı ayrı ele alınıp incelenebilirler.

Örneklem, üzerinde çalışılan araştırma konusunun çoğu zaman belirlenen evrenin bütününde yapılması mümkün olmamaktadır. Dolayısı ile evrenin tamamını ele almak yerine seçilen örneklem üzerinde çalışma yürütülmektedir. Çalışılan örneklemiden yola çıkılarak evrenin geneli üzerinde genellemelere ulaşılmaktadır (Erkılınç, 2011:5).

Bu araştırmanın evreni, Türkiye’de var olan tarikatlar olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın örnekleme ise, Türkiye’deki Kadiri Tarikatının Hüseyini koluna bağlı Afyonkarahisar, Emirdağ İlçesi, Karacalar Köyü ile sınırlandırılmıştır.

3. VERİ TOPLAMA YÖNTEMLERİ

Bir neticeye varmak için yapılan çalışmalar sonucunda bu çalışmalardan elde edilen bilgiye veri adı verilmektedir.

Yapılan bu araştırmada veri elde etmek için görüşme formu hazırlanarak, katılımlı gözlem yapılarak ve ikincil kaynaklardan (Yayınlanmış kitaplar, anılar, resim, broşür, kişisel dokümanlar, belgesel filmler, web siteleri, sesli ve görsel kayıtlar) faydalanılarak veriler elde edilmiştir.

Bireylere yöneltilecek olan sorular önceden yapılandırılmıştır, araştırmacı yalnızca hazırlanan bu soruları bire bir iletişim esnasında tek yönlü olarak kişilere sorar. Katılımcıların yalnızca yöneltilecek sorulara ilişkin cevaplar vermesi beklenir (Ekiz, 2003;117).

Veri toplama sırasında, Afyonkarahisar, Emirdağ karacalar köyünde yaşayan kişilere yapılandırılmış görüşme formu yöntemi kullanılarak veri toplanmıştır.

Görüşme tekniği, sözlü bir şekilde yapılan iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir. Görüşme, kişilerle yüz yüze yapılabildiği gibi aynı zamanda telefon ve görüntülü telefon gibi teknolojik aletlerle de sağlanabilmektedir (Karasar, 2009:165).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

1. BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Kadirilik inancında âdet ve gelenekler nelerdir?

1. Görüşmeci: Öncelikle dergâha girerken sağ elini kalbinin üzerine alarak selam verirsın herkese, Allah’ ın selamı üzerinize olsun HU dersin. Eğer manevi bir muhabbet oluyorsa, başta oturan büyük kimse onun elini öpersin. Çok yoğun kalabalıkta HU deyip yerine oturursun. Yemek yeme adabında da önceleri ayrı kapta yemek yemiyorduk. Kaşıkla yiyorduk, herkes kaşığı değiştirerek yerdı. Dergâha gelen her derviş kendi evi gibi gelir. Ailedendir yani. Zahiri akrabalık bizde önemli değildir. Yapılan her işte (temizlik, tarla işi, hayvanlara bakma...) ücret beklenmeksizin yapılan işlerdir. Bu yapılan işler, Allah’ a ve Resûlullah’ a, ehlibeytine bir ibadet olarak yapıldığına inanırlar. Muhabbetlerde kadın – erkek ayrımı yoktur. Bizde kavga yoktur, herkese sevgi ile yaklaşırız.

2. Görüşmeci: Dergâhımızda en önde gelen insan sevgisidir. Temizlik önemlidir. Hem Muharrem ayında Muharrem orucu, hem de İmam Hüseyin efendimizin şehadeti günü gününe Ekim ayında olduğu için oruç tutulur. Gelenek, görenek ve âdetlerimizden olmazsa olmaz Hıdırellez, bu günlerde hanelerimizin kapısı açık olur, Hızır Aleyhisselâm uğrasın diye. Zikir her gün çekilir, deyişler söylenir. Geleneğin ve göreneğin en önemlisi de muhabbettir.

3. Görüşmeci: Öncelikle edep erkânımıza dikkat etmeliyiz. Dergâha sadık olarak yaşamak çok önemli. Anma günleri için büyük yemekler pişirmeden önce abdest alınır, Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali, Hak Halili, Bacı Sultan, Pîr Efendi diyerek onların eliyle yemeğin suyu konulur ve de bunu yaşça büyük olan kişi yapar. Sonra da bütün hizmete gönüllüler can-î gönülden başlarlar. Örneğin sarma sarmaya başlamadan önce herkes abdest alır, tırnakları kesilmelidir. Sonra otururlar böyle halka şeklinde sofraya. İlâhi, deyişler eşliğinde sarmaya başlarlar. Deyiş olarak da “*Âşıkı sadıklar sözünden dönmez, sıtkınan tevhide girenler ölmez. Geçen günlerimiz geriye gelmez, biz Muhammed Ali’ yi sevenlerdeniz, Pîr’im Geylâni’ yi övenlerdeniz. Âşıklar çift gezer işi af olur âşığın maksudu bir Allah olur. Âşıkların kalbi Nur ile*

dolar, Muhammed Ali' yi sevenlerdeniz, Pîr'im Geylânî' yi övenlerdeniz." Bu şekilde bunları söyleyerek yemekler hazırlanır. Bir de isim koyma âdetimiz vardır. Dergâhımızın gönüllüleri olarak çocuklarımıza anlamsız isim koymamaya çalışırız. Peygamber efendimiz "*Güzel olmayan ismi değiştiriniz."* demiştir. O yüzden anlamı güzel olan isimler koyarız. Yeni doğan çocuğun sağ kulağına 3 kere ezan okunur, kametle sol kulağına da okunur. İsim bu şekilde konulur.

4. Görüşmeci: Dergâhın âdetlerine genel olarak bakarsak, göçebe Türkmen kültürünün âdetleri var. Yani geleneksel âdetlerin bir kısmı böyle. Bir kısmı da bizim bütün Tevhid dinlerinin adı malum İslâm. Tevhid dinlerinin en sonuncusu Resulullah efendimizin tebliğ ettiği din ve onu en güzel yaşayan ehlibeyt – î alâba, 12 imam efendilerimizin ve o nesilden gelen Abdülkadir Geylânî efendimizin nesli olarak büyüklerimizin, efendimizin sevgisi ve Kuran ahlakıyla bize getirdikleri âdetler var. Şimdi bunlar iç içe geçmiş durumda. Bu âdetlerin başında, bütün kâinatın yaratıcının en güzel kitabı olduğunu kabul etmek ve ona göre yaşamak, yaratılmış her şeye saygı duymak ve sevmek. Sosyal alemdeki âdetlerimiz Türk âdetleri. Âdetler doğumla birlikte başlıyor. Anneler abdestsiz süt emzirmeyecek. Kulaktan beslenme anne karnında başlıyor. Onun için anne karnında Kelime- i Tevhid ile Salavat ile ilahilerle beslenir. Anne karnındayken o manevi eğitimini almaya başlar. Doğduktan sonra da anne çocuğun yanında sohbet edecek, Efendimizden bahsedecek, ilahiler okuyacak, Kuran – î Kerim okuyacak. Yani çocuğun müzikle ilişkisi ilahilerle, deyişlerle, anne karnında başlar. Âdetlerimiz devam ediyor. Mesela bizim dergâhın olmazsa olmaz zikir ibadetimiz var. Her dervişin el alırken dergâha girmek, el almak bizde mürşit ile yapılan sözleşmedir. El alma sözleşmesinde Allah'ın ve ehlibeytinin yolundan gideceğimiz söylenir. Her beş vakit namazdan sonra zikir çekeceğimizin sözü de verilir. Bizde zikir, sadece insan sesiyle yapılır, herhangi bir enstrüman kullanılmaz. Semahta, deyişlerde bendir ve bağlama kullanılır. Cenaze olduğunda toprağa verildikten sonra diğer kardeşler ona hediye olarak zikir çekerler. Eğer o ortamda yanlış anlayacak yabancı kişiler yoksa dünya zindanından kurtulduğu için ölen kişinin ardından sevinilir. Türküler söylenir. Yani âdetlerimizde deyişlerin ve müziğin olmadığı bir yer yok.

Görüşmecilerin, Kadirilik inancında âdet ve gelenekler nelerdir? Sorusuna verdikleri yanıtlara göre; hemfikir oldukları genel âdet ve geleneklerin başında

dergâha saygı, adab – 1 erkân kuralları, insan sevgisi, temizlik, dergâha özgü âdet ve gelenekler (deyişler, ilahiler, semahlar vb.) öne çıkmaktadır. İslâm dini, ehlibeyt – î alâba, 12 imam ve o nesilden gelen Abdülkâdir Geylânî Hazretlerinin getirmiş olduğu âdet ve geleneklere bağlı olarak yaşantılarını biçimlendirip bu doğrultuda sürdürdükleri görülmektedir.

2. İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Anma günleri ne zaman gerçekleştirilmektedir?

Ay sırasına göre sıralayacak olursak, 8 Şubatta Kadir Sultanımızın doğum vuslat günü var, 21 Martta İmam Ali Efendimizin doğum gününü kutluyoruz, 6 Mayısta Hıdırellez bayramını yapıyoruz, 23 Mayıs Hak Halili Sultanımızın doğum günü ve vuslat günü olarak kutluyoruz, 30 Temmuzda Bacı Sultanımızın vuslat günü var. Hicri takvime göre 10 Muharrem, miladi takvime göre de 10 Ekimde Şah Hüseyin Efendimizi anıyoruz.

Bütün görüşmeciler aynı cevabı vermektedir.

Görüşmeciler anma günleri ne zaman gerçekleştirilmektedir? Sorusuna verdikleri cevapta; anma günlerini tarih sıralamasına göre aktardıkları, her bir anma gününün farklı isimlerle yapıldığı görülmektedir.

3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Anma günlerindeki sıralama nelerden oluşmaktadır?

1. Görüşmeci: Törenlerde başlangıçta Kuran okunur. Ehlibeyt – î alâbadan bahsedilir. Resulullah efendimizden bahsedilir.

Konuşmaların hepsinde onların adab – 1 erkân'ından bahsedilir. Bacı Sultan'ın hayatı, onun ahlakı, onun bize gösterdiği mesajlar anlatılır.

2. Görüşmeci: Kuran – 1 Kerimle başlanır, İstiklal Marşı ve saygı duruşu olur. İrticalen hoş geldiniz denir. Her yıl Peygamber Efendimizden başlayarak, Hz. Hatice anamız, Hz. Fatıma anamızdan, Hz. Zeyneb anamızdan, İmam – 1 Ali Efendimizden yani ehlibeytin büyüklerinden her yıl birini programlarımızın içinde

anlatırız. Sonrasında deyişler, semahlar başlar, gece 23:00 – 00:00’ a kadar devam eder.

3. Görüşmeci: Hazırlıklara günlerce önceden çevre temizliği yapılarak başlanır. Anma gününde Kuran – ı Kerim ile başlar, deyişler ve semahlarla biter.

4. Görüşmeci: Anma günlerini Kadir Sultan’ dan önce ve sonra diye ikiye ayırmak lazım. Çünkü onun yaşadığı zamanda her şey onun istediği şekilde irticalen yapıldı. Herkes ibadete başlamadan önce abdest alır. Bu, bizim için bir tören, bir şenlik, bir festival değil ibadettir. Törenlerde törene başlamadan önce sabah namazında zikir çekilir. Yıl dönümlerinde o günün konusu neyse ona göre başlanır, ama ilk önce Kuran – ı Kerim okunur. Sonrasında sıralamayı babam Kadir Sultan belirlerdi. Biz, yıl dönümü hazırlıklarımızı komitemizle birlikte o yıl neler yapacağımızı, neler konuşacağımızı belirliyoruz. Üç güzellerin hayatı dışında nefesler, deyişlerden hangisinin okunacağını belirliyoruz.

Görüşmeciler, anma günlerindeki sıralama nelerden oluşmaktadır? Sorusuna verdikleri cevaplara göre; törenlerin Kur’an – ı Kerim ile başlayıp deyişler ve semahla son bulduğu, seçilen konu başlıklarının anma günlerine göre belirlendiği ve bu doğrultuda bir program oluşturulduğu görülmektedir. Hazırlıklara günler öncesinden başlanması bu törenlere verilen önemi göstermektedir.

4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Müziksel icralar öncesi yapılan hazırlıklar nelerdir?

1. Görüşmeci: Özel bir hazırlık yapılmaz. Mesela sağlıklı olan herkes semah yapabilir, özel bir ekip yoktur. İrticalen var olan neyse o gösterilir.

2. Görüşmeci: Müziksel icrada bir ön çalışma yaparız. Çocuklarla çalışmalar yapmaktayız. Saz grubu, kudüm grubu, bu enstrümanları kimlerin çalacağı belirlenir.

3. Görüşmeci: Bu görüşmeci de 2. görüşmeci ile birlikte aynı cevabı vermiştir.

4. Görüşmeci: Biz burada iki şeye dikkat ediyoruz. Müziksel icralarda dışarıdan gelen ozanlara ve semah ekiplerine yer vermiyoruz. Bu elli yıldır böyle. Bunun sebebi de her yıl yeni deyişler, yeni nefesler edindi dergâh. Çocuklarımız bu

deyişleri unutmadılar. Eğer dışarıya açılıydık, tamamen kendi deyişlerimizi söylemekten ziyade, popüler olan deyişlere ve nefeslere yönelinecekti. Kendi iç dinamiğimiz duracak ve ritmimiz azalacaktı. Anonim ilahi ve deyişleri herkes bilir. Onlara hazırlığa gerek yok, hep beraber söyleriz. Ama çocuklar bu nefesleri ve deyişleri öğrensinler diye bir hoca tarafından çalıştırılıyor. Onlara bir hazırlık yapılıyor. Dergâha gelen ozanlar sözü ve bestesi kendine ait deyişleri irticalen gerçekleştiriyor.

Görüşmeciler, müziksel icralar öncesi yapılan hazırlıklar nelerdir? Sorusuna verdikleri cevaplara göre; müziksel icra için, çocuklarla bir ön hazırlık yapıldığı, diğer icraların irticalen gerçekleştirildiği, repertuarlarında kendi deyişlerine yer vermeleri, gelecek neslin bu deyişleri öğrenerek büyümeleri ile beraber, bunun kuşaktan kuşağa aktarılmasının amaç edinildiği görülmektedir.

5. BEŞİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Ritüel sırasında kullanılan müzik çalgıları nelerdir?

Saz ve kudüm kullanılır.

Bütün görüşmeciler aynı cevabı vermektedir.

Görüşmeciler ritüel sırasında kullanılan müzik çalgıları nelerdir? Sorusuna verdikleri ortak cevapta; saz ve kudüm enstrümanlarını kullandıkları, bu enstrümanların kullanılmasının sebebinin geçmişten günümüze bir gelenek olduğu görülmektedir.

6. ALTINCI ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Ritüelde kimler yer alabilmektedir ve yer alan kişilerin rolleri nelerdir?

Burayı seven tüm insanlar, bütün insanları kucaklayan bir mesaj verildiği için buraya gelir ve yer alırlar. Kadın ve erkekler bir arada bulunmakta fakat ayrı oturmaktadır. Sadece dışarıdan gelen misafirler eşiyle, kızıyla vb. oturabilirler. Hizmet ederken kadın erkek beraberdir. Bir sunucu olur.

Bütün görüşmeciler aynı cevabı vermektedir.

Görüşmeciler; ritüelde kimler yer alabilmektedir ve yer alan kişilerin rolleri nelerdir? Sorusuna verdikleri cevaba göre; ritüellerde isteyen herkesin yer alabileceği, kadın ve erkeklerin bir arada ibadet edebildikleri ve dergâhın ayırım yapmadan, tüm insanları kucaklayan bir felsefeye sahip olduğu görülmektedir.

7. YEDİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

İcra sırasında nasıl bir oturma düzeni uygulanmaktadır?

Sandalyelere oturulur, yere kilim serilir, önce zâkirler yer alır. Arka sırada da saz grubu yer alır. İlahi ve deyiş okuyacak kişiler ve sunucu yer alır.

Bütün görüşmeciler aynı cevabı vermektedir.

Görüşmeciler; icra sırasında nasıl bir oturma düzeni uygulanmaktadır? Sorusuna verdikleri ortak cevaba göre; icra sırasındaki görevlerine uygun belirlenen bir oturma düzeni sağlandığı görülmektedir.

8. SEKİZİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Repertuar seçimi nasıl yapılmaktadır ve çoğunlukla nelerden oluşmaktadır? (Sözlü, sözsüz)

1. Görüşmeci: Bir kişi karar vermez, fikir alışverişi yapılır. Âşık – 1 Sadık'lar, bi hamdülillâh islâmın, Bacı Sultan ve Yoksul Derviş' in şiirlerinden de söylenir.

2. Görüşmeci: Âşıklarımız ve şairlerimiz çok olduğundan, seçme işinde biraz zorlanabiliyoruz. Ozanlar çıkıp kendi istediği deyişleri okurlar.

3. Görüşmeci: Sözlü eserler kullanılır.

4. Görüşmeci: Çocukların okuyacağı deyişler ve ilahilerin seçiminde iki hocamız görev almaktadır.

Görüşmeciler; Repertuar seçimi nasıl yapılmaktadır ve çoğunlukla nelerden oluşmaktadır? (Sözlü, sözsüz) Sorusuna verdikleri cevaplara göre; repertuar seçiminde fikir alışverişi yapıldığı, çoğunlukla sözlü eser kullanıldığı, icra esnasında

ozanların kendi istediği deyişleri okuduğu, çocukların ilahi ve deyişleri öğrenme sürecinde hocalar tarafından eğitildiği görülmektedir.

9. DOKUZUNCU ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Hayatınızda müziğin yeri ve önemi nedir?

1. Görüşmeci: Müzik bizim inancımızda bir ibadettir. Allah’ a farklı bir yaklaşımdır.

2. Görüşmeci: Müzik ruhun gıdasıdır. Bizim ecdadımız da kopuzla gelmiş. Karacaoğlan, bütün âşıklarımız... ve onların sözünde her manayı bulabilirsiniz. Kuran da, Allah da, Peygamber de orada gizlidir.

3. Görüşmeci: Ben müziği çok seviyorum. Türk Halk Müziği, Türk Sanat Müziği...

4. Görüşmeci: Müzik hayattır. Çünkü kalbimiz Allah ritmiyle atıyor. Her an o ritim devam ediyor. Kâinat o ritimle “ *Her canlı kendi dilinde Allah’ a zikrediyor.* ” diyor ayet – i kerimede. Her yerde müzik var; zikirde, namazda, ezanda, deyişlerde... Hayatın kanı, canı o ritim.

Görüşmeciler; hayatınızda müziğin yeri ve önemi nedir? Sorusuna verdikleri cevaplara göre; görüşmecilerin müziği, hayatın vazgeçilmez bir ögesi olarak gördükleri, ruhlarının müzikten beslendiğine inandıkları, müziği yaşamlarının her anının bir parçası olarak kabul ettikleri, kendi deyişleri ve ilahilerini kendileri besteledikleri için, giderek zenginleşen bir repertuara sahip oldukları görülmektedir.

10. ONUNCU ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

İhvanın yaşantısında müziğin yeri ve önemi nedir?

1. Görüşmeci: Müzik insanlara manevi, pozitif bir enerji veriyor. İhvanda da öyle. İhvanda beş, on kişi bir araya geldiğinde sazlı sözlü ilahiler koro halinde hep bir ağızdan söylenir.

2. Görüşmeci: Bu dergâhta olsun, başka dergâhta olsun ihvanda müziğin önemi büyüktür. İhvan için müzik anlatılmaz bir olgudur. Manevi duyguya daha çok teşvik eden bir unsurdur.

3. Görüşmeci: İhvanın yaşantısında müzik ayrılmaz bir bütündür.

4. Görüşmeci: İhvanın yaşantısında da çok önemli bizim inancımızı kuşaktan kuşağa aktaran deyişler, nefesler, ilahiler dolayısıyla herkesin arabasında, evinde mutlaka bizim dergâhın ozanlarının kaseti, cd’ si vardır. Törenlerin uzun yıllardır ses ve görüntü kaydını alıyoruz. Gençlerimiz sürekli deyişler dinlerler. Burada sözleri çalmak, söylemek, dinlemekten öte o sözün kapılarından, o anlamın içine girmek lazım, yaşamak lazım. Yoksul Derviş diyor ki “ *İnsanlar bir Kâbe, yapısı Haktır. Hakikat meydanda görebilirsin. Muhabbetten başka kapısı yoktur, aşk ile kilidi girebilirsin.*” Biz Allah’ tan üflenen bir ruhuz. İnsan gönlüne girmenin, insanı sevmenin, sırlarını çözmenin en önemli araçlarından bir tanesi de müziktir. Bu nedenle müziksiz, ritimsiz, deyişsiz, ilahisiz hayatın sürmesi imkânsızdır.

Görüşmeciler; ihvanın yaşantısında müziğin yeri ve önemi nedir? Sorusuna verdikleri cevaplara göre; ihvanın yaşantısında müziğin vazgeçilmez bir unsur olduğu, bireylerin manevi olarak müzikten beslendiği, inancın kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli bir rolü olduğu, beraber bir uyum ve ahenk içerisinde icra edildiği, dini ve sosyal açıdan insanları yakınlaştırdığı görülmektedir.

11. ONBİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM

Törenlerde kullanılan deyiş ve semah örnekleri nelerdir?

Karacalar Köyü Bacı Sultan Vuslat Törenlerinde Okunan Deyiş Ve Semahlar

Burada yer alan müziksel eserlere ilahi diyoruz ama bunlar deyişlerin enstrüman eşliğinde seslendirmeleri,

DEYİŞLER

Hoş geldiniz karşılaması (İrticalen gerçekleştirilmektedir.)

Kâh Hüseyin ‘În Yasına
Bugün Hasların Hasına
Bacı Sultan Sevgisine
Gelen Dostlar Hoş Geldiniz

Uluslardan Her Birinden
Ankara Dan İstanbul Dan
Almanya Dan Bürükselden
Gelen Canlar Hoş Geldiniz

Allah Muhammed Aşkına
12 İmam’ın Meşkine
Cümleniz Gönül Köşküne
Gecemize Hoş Geldiniz

Bacı Sultanın Peşinden
Müridinden Dervişinden
Yurt İçinden Yurt Dışından
Gecemize Hoş Geldiniz

Hak Ayırma Ehli Beytten
Bizi Güzel Muhabbetten
Seksen Kûsur Vilayetten
Gecemize Hoş Geldiniz

Sarıl Sevgi Kuşağından
Kardeşlik Dostluk Dalından
Yurdun Dört Bir Kucağından
Gecemize Hoş Geldiniz

Muhammed Ali Soyuna
Şah Hüseyin
Bacı Sultanın Köyüne
Bu Gün Dostlar Hoş Geldiniz

Şahı Gönülde Yaşatan
Sevgi Bağını Kuşatan
Yedi İklim Dört Köşeden
Gelen Dostlar Hoş Geldiniz

O Güzel Haslar Hasına
Türkiye’den Uluslardan
Duygulardan Nefeslerden
Gelen Canlar Hoş geldiniz

Dostlar Size Doyamam Ki
Sözüm Çoktur Diyemem Ki
İsim İsim Sayamam Ki
Teker Teker Hoş geldiniz

Niyazımız Ulu Şaha
Gönüldeki Beytullah’a
Arz Edenler Bu Dergâha
Gecemize Hoş geldiniz

Yoksul Derviş Sözüm Tamam
Himmet Etsin 12 İmam
Size Sevgisine Selam
Gelen Canlar Hoş geldiniz

Niyazım Hakkın Dostuna
Yüz Sürdük Şahın Postuna
Cümlemiz Gözün Üstüne
Hoş Geldiniz Hoş Geldiniz

Sözlerimiz Tamam Olsun
Gelenler Muradın Alsın
Dilekler Kabul Olsun
Gecemize Hoş Geldiniz

Atatürk'e Saygı Hürmet
Yaşasın Bu Cumhuriyet
Bu Vatan Size Emanet
Can Dostlarım Hoş Geldiniz

Yoksul Derviş
Bacı Sultan Himmet Kılsın
Cümlenize Mürvet Etsin,
Can Dostlarım Hoş Geldiniz

Edirne Den Kars'tan Beri
Erzurum Sivas'tan Beri
Adana Tarsus'tan Beri
Gelen Canlar Hoş Geldiniz

Edep Erkan Dokur Tezgâhımız Var

Edep erkan dokur tezgâhımız var
Bu dostluğa gönül verenler gelsin
İnsan sevgisinden dergahımız var
Bu erkanı böyle sürenler gelsin

Aşk ilahinin esrarı bizde
Seyreleyip gören her canlı gözde
Bizden ayrı değil Hak gönlümüzde
Esrarı Hüda'ya erenler gelsin

Ziyaret ettiğim gönül Kâbe'si
Duyup dinlediğim vicdanın sesi
Halka sunduğumuz Hak sermayesi
Pahasını biçen erenler gelsin

Arzum kaldı endamında boyunda
Ya Leyla var ya Züleyha soyunda
Sonsuzluğa kadar tarih boyunca
Kardeşlik bağını kuranlar gelsin

Hasetten kibirden kinden kaçarak
Cümle gönüllere sevgi saçarak
Bütün insanlara kucak açarak
Kırklar meclisine duranlar gelsin

Âlemler doludur mehtabımızdan
Gül yüzlüm incinme hitabımızdan
İkilik sözü yok kitabımızdan
Birlik kapısından girenler gelsin

Her şeylerden bile sevgi şirindir
Nere baksam şu görünen nurundur
Yoksul Derviş'im yaram derindir
Sevgi ilacıyla saranlar gelsin

Değiş

Abad bulutları ağmadan göğe
Herkes tövbesini etsinler diye
Bacı sultan bu sözü söyledi niye
Sevgiye saygıya sahip çıkalım

Ehli beyit yolunda sevgiyle saygı
Ehli beyit için bu gerçek övgü
İnanıp yapanlar çekmesin kaygı
Sevgiye saygıya sahip çıkalım

Büyüğü sayıp küçüğü seversen
Bunlarda hak var diye sayarsan
Gerçekler için boyun eğersen
Sevgiye saygıya sahip çıkalım

Şahbaz sevgiye saygıya sözün yeter mi,
Ne kadar yazsan yine biter mi
Sevgi ateşinde duman tüter mi
Sevgiye saygıya sahip çıkalım

Şu Karacalar'da Üç Güzel Gördüm

Üç güzel görmüşüm Karacalar'da
Söylesem methini her hecelerde
Çünkü menendi var çok yücelerde
Şu Karacalar'da üç güzel gördüm

Övdükçe övülür üçü güzeldir
Sallanır belinde saçı güzeldir
Şaka değil Allah için güzeldir
Şu Karacalar'da üç güzel gördüm

Baktıkça seçilmez içinden biri
Birisi melektir birisi huri
Güzel mi güzeldir misali peri
Şu Karacalar'da üç güzel gördüm

Seyrettim birisi birinden güzel
Şu doğan Güneş'in nurundan güzel
Ferhad'ın yandığı Şirin'den güzel
Şu Karacalar' da üç güzel gördüm

Üçünü bak üç yaylanın gülüdür
Hepisi de sevda ile doludur
Yoksul Derviş kapusunun kuludur
Şu Karacalar'da üç güzel gördüm

Bacı Sultan'ın söylediği ilahi ve deyişlerden;

On İki İmam
Bihamdülillah İslam'ım,
Delilim Mustafa geldi.
Emirim, Rehberim, Şahım,
Aliye'l Murtaza geldi

İmanım ol kerem kani,
Niçin beni sevmeyen anı,
Resûlün kurretü'l aynı,
Hasan Hulk'u Rıza geldi.

Feda olsun sana canım,
Ki odur dinim, imanım,
İki âlemde sultanım,
Hüseyni Kerbelâ geldi.

Ana insi melek bende,
En etna bendesi bende,
Cihanın kutbu âlemde,
Ali Zeyne'l Aba geldi.

Muhammed Bakır ol şahım,
İmam Cafer durur mahım,
Bunlardan Musa Kazım,
Ki ol nûri Hüda geldi.

Yüzüdür Gaffail Kur'an,
Göründü Kâbei irfan,
Cihana Rahmeti Rahman,
Ali Musa Rıza geldi.

Tagi şahi velâyettir,
Nagi nûri hidayettir,
Bunlar makbul hazrettir,
Ki bize rehnûma geldi.

Hasanü'l Askeri kiblem,
Eşiği taşıdır Kâbem,
Yolunda can ü baş verem,
Bana gayet sefa geldi.

Muhammet mehti ahir
Gele birgün ola zahir
O vaktin harici münkir
Bu dergâhtan cüda geldi

Be hey derviş gözün aç bak
Cihan bunlardır revnak
Bunların bastığı toprak
Gözüme tu tiya geldi

Sözün seyfi ilahidir
Kelamım nukti şahidir
Hakikat burci mahidir
Bu methi bir riya geldi

Deyiş

Cümle kelamın eftali
Ya Muhammed ya Mustafa
Yerde nebi gökte veli
Ya Muhammed ya Mustafa

Sekiz cennet yapısında
Arşı rahman kapısında
Müminlerin Kâbe'sinde
Ya Muhammed ya Mustafa

Şaraben tahur ezildi
Cümle engeller çözüldü
Her şeyden evvel yazıldı
Ya Muhammed ya Mustafa

Aşıkların da sezdiği
Manâdan gevher kazdığı
İsmi azamda yazdığı
Ya Muhammed ya Mustafa

Yüz dört kitapta şanı var
Elif Lamda nişanı var
Levlake levlak şanı var
Ya Muhammed ya Mustafa (Yoksul Derviş)

Bacı Sultanın

On sekiz bin alemle tanışan
Halleriyiz pirim Bacı Sultan'ın
Hikmetullah bin bir kelim konuşan

Dilleryiz pirim Bacı Sultan'ın

İkrar verip inkarlardan seçildik
Bu evrende kâinata saçıldık
Sümbül reyhan bin bir renkte açıldık
Gülleryiz pirim Bacı Sultan'ın

Çamurumuz sevgi ile karıldı
Derman oldu her dertlere sarıldı
İnsanlığa gerçeklere sarıldı
Kollarız pirim Bacı Sultan'ın

Pirim Hak Halili Bacı Sultan'ın
Ulular ulusu yüce sultanın
Serçeşmeler başı koca sultanın
Ehlileryiz pirim Bacı Sultan'ın

İkrar verdik yüce şaha inandık
Elesti bezminde secdeye indik
İmam Hüseyin'in derdine yandık
Allarız pirim Bacı Sultanın

Secdem kıblem Ortaören'in düzündə
Arzumanım Hakhalili kızında
Durmadan yürürüm onun izinde
Yollarıız pirim Bacı Sultan'ın

Yoksul Derviş yüce şahın muhtacı
Gönüllere diktik sevgi ağacı
Efendim sultanım başımın tacı
Dallarıız pirim Bacı Sultan'ın

Düldül ile suya giren
Hayber kapısın koparan
Dertlilere derman veren
Ya Muhammed ya Mustafa

Bunlar birdir zahir batın
Ayan etti mucizatın
Sahibidir düldül atın
Ya Muhammed ya Mustafa

Evvel ahır budur sözüm
Budur gönlüm budur gözüm
Vehüvel Aliyyül Azim
Ya Muhammed ya Mustafa

Mim duası var karşısında
Güzellerin bakışında
Kevser ırmağın başında
Ya Muhammed ya Mustafa

Hamim ayın sin kaf sure
Yıkar kala vurur nara
Ayet ayet sure sure
Ya Muhammed ya Mustafa

Gerçek bir Nur idi Hakda
Muhammed ile birlikte
Elif’de sır Be’de nokta
Ya Muhammed ya Mustafa

Yoksul Derviş biçaresi
Gezer ağlar avaresi

Yasin-i Şerif Suresi

Ya Muhammed ya Mustafa (Yoksul Derviş)

Değiş

Cem oldular bize bugün muhibler
Cümbüş ile nice vedak saz oldu
Tekbir aldı bugün Kırklar erenler
Kulağıma yanık bir avaz oldu

Melekler sedası tuttu cihanı
Cebrail getirdi Şahı Merdan'ı
İsrafil Mikail yeterdi anı
Ol Şahı Merdan'ı gören göz oldu

Erenler sedası deldi bağrımı
Yaktı Allah yandırdı ciğerimi
Terk eyledim hırsı nefsi varımı
Ali için niyaz ile naz oldu

Secde kıldı tapusunda melekler
İnler avaz ile yedi felekler
Ali idi cümle Kırklar erenler
Gitti bu kış yine yaz bahar oldu

Yoksul Derviş bunu gördü eyvallah
Kuruldu tarikat açıldı dergâh
Muhammed Mustafa hem oldu agah
Kurdu tarikatı sırrı söz oldu

Methi Ali

Yüz dört kitap cem olmuştur dilinde

Şeriat tarikat anın elinde
Can baş feda eden dinin yolunda
O Hakkın arslanı Hazreti Ali

Hak arslanım dedi melekler tabi
Kurtlar kuşlar bile verdi cevabı
Lakabına ad koydular turabı
O Hakkın arslanı Hazreti Ali

On iki yaşında cevlanda gelen
Hendek Savaşı'nda meydana gelen
Binlerce küffara Zülfikar çalan
O Hakkın arslanı Hazreti Ali

Bir nara haykırıp Zülfikar çalan
Amri bin Abdutu ikiye bölen
Elli günlük yoldan bir demde gelen
O Hakkın arslanı Hazreti Ali

O billur dağına çıkıp da inen
Denizde balığın üstüne binen
Mıknatıs Kubbeyi bin pare kılan
O Hakkın arslanı Hazreti Ali

Arş alayı kaplar yüzünün nuru
Sevgili resulun hem alemdarı
Hazreti Fatıma sevgili yarı
O Hakkın arslanı Hazreti Ali

Kevser ırmağına sakilik eder
Hazreti Muhammed'e vekillik eder
Cümle düşmüşlere şefaet eder

O Hakkın arslanı Hazreti Ali

Zülfikar belinde parlayıp gider
İsmi sorarsan Haydarı Kerrar
Peygambere olmuş idi alem dar
O Hakkın arslanı Hazreti Ali

İnkâr eden Ali'yi kördür o münkir
Ne inkâr edersin gözlerin kördür
Ali'de düldül hem Zülfikar vardır
O Hakkın arslanı Hazreti Ali

Hasan'la Hüseyin yanar çırağı
Behişt makamıdır anın durağı
Hakkın düldülüdür anın burağı
O Hakkın arslanı Hazreti Ali

Dergâhımız gavsın dergahındandır
İrşadımız Hakkın halendendir
Sohbetimiz Ali sohbetindendir
O Hakkın arslanı Hazreti Ali

Bacı Sultan durur hem irşadımız
Ehlibeyt yolunda itikadımız
Kırklarla Ali'ye sohbet ederiz
O Hakkın arslanı Hazreti Ali

Medet pirim Abdül Kadir efendim
Hak Halili dergâhına sığındım
Yoksul şefaatinı umuben geldim
Sensin Hakk arslanı Hazreti Ali

Deyiş

Gönül her an ister dostunu görmek
Bizleri meccanen böyle kabul et
İçimizden gelmez kalbini kırmak
Bizleri meccanen böyle kabul et

Halimiz yok takatimiz kalmadı
Seni seven vardır elbet ölmedi
Yüzlerimiz şu dünyada gülmedi
Bizleri meccanen böyle kabul et.

Kubatım günahkâr suçları gani
Söz verdin bizleri affederdin hani
Dayandığımız dost isminin kelamı
Bizleri meccanen böyle kabul et. (Yoksul Derviş)

Her Gelen Seni Arıyor Kadir Şah Seni Soruyor

Hakka hizmet verişleri
Evrenseldir gülüşleri
Aktı hasret gözyaşları
Her gelen seni arıyor,
Kadir Şah seni soruyor.

Gelip hâli görenlere
Eşe dosta yarenlere
Ne söyleyeyim soranlara
Her gelen seni arıyor,
Kadir Şah seni soruyor.

Gece gündüz çekildiler
Dört köşeden döküldüler

Cümle canlar yıkıldılar
Her gelen seni arıyor,
Kadir Şah seni soruyor.

Yoksul Derviş cümle cana
Himmet eyle her ihvana
Varınca ulu divana
Her gelen seni arıyor
Kadir Şah seni soruyor (Yoksul Derviş)

SEMAHLAR

Karacalar Semahı (Ali Erenler Hası)

Ali erenler hası
Ondadır aşkın tası
Ehlibeytin aşkına
Çekelim biz bu yası

İllallah illallah
Ali Ali Allah eyvallah
Dostlar dostu illallah
Şahlar şahı illallah
Hak halili illallah
Bacı bacı sultan illallah

Ortörenin düzünde
Hak nuri var yüzünde
Arzum galdı efendim
Senin ela gözünde

İllallah illallah
Dostlar dostu illallah

Şahlar şahı illallah
İlle aşkım send[e] Allah

Şah Hüseyin diyene
Kisbet vardır giyene
Sorgu süal olur mu
Şahı candan sevene

İllallah illallah
İlle aşkım sende hu

Görüşmeciler; Törenlerde okunan deyiş ve semah örnekleri sunmuşlardır.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Tarikatlar kişilerin sadece dini ihtiyaçlarını desteklemez aynı zamanda toplumsal davranışlara yön vermede önemli bir etkiye sahip olmuşlardır. Bu işlevleri sayesinde hem sosyolojik hem de kültürel açıdan incelenmeleri önem taşımaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıda yer alan sonuçlar çıkarılmıştır.

Birinci alt probleme ait bulgular sonucunda, tarikatın ayırım yapmadan tüm insanları kucaklayan felsefesi, Mevlevilik gibi bu felsefeyi benimseyen tarikatlarla benzerlik göstermektedir.

Dergâha özgü âdet ve geleneklerin yanı sıra göçebe Türkmen kültürünün âdet ve geleneklerini, bünyelerinde taşıdıkları, bunları muhafaza ederek, kuşaktan kuşağa aktardıkları ve bu sayede bozulmadan muhafaza ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci alt problem olan; anma günleri ne zaman gerçekleştirilmektedir, sorusuna ait bulgular sonucunda elde edilen verilere göre çıkarılan sonuçlar şunlardır. Belirlenen tarihlerde gerçekleştirilen törenlerin her birinin, tarikatın var olmasında önemli bir yere sahip olduğu, bu törenlerin hazırlık sürecinde hizmet eden bireylerin, bu hizmetleri gönül bağı ile gerçekleştirdiği ve özel bir hassasiyet içerisinde tüm detaylar düşünülerek, kadın ve erkek dayanışmasıyla beraber yapıldığı görülmektedir.

Üçüncü alt probleme ait bulgular sonucunda, anma günlerindeki sıralamanın, Kur' an – ı Kerim ile başlayıp, deyişler ve semahlarla son bulduğu, birçok icranın irticalen gerçekleştirildiği, törende konuşulacak konulara fikir birliği ile karar verilerek, saygı ve dayanışma unsurunun öne çıktığı görülmektedir.

Dördüncü alt problem olan; müziksel icralar öncesi yapılan hazırlıklar nelerdir, sorusuna ait bulgular sonucunda; müziksel icralar öncesinde, çocuklarla özel olarak gerçekleştirilen çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmaların, kültürün aktarılmasında ve yaşatılmasında önemli bir yöntem olarak kullanıldığı görülmektedir.

Tarikatın popöler deyiş ve nefeslere kapalı olması, kendilerine ait deyiş ve nefeslere önem verdiklerini göstermektedir. Aynı zamanda geleneğe bağı olarak yapılarının bozulmadan muhafaza edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Beşinci alt probleme ait bulgular sonucunda, ritüel sırasında, telli çalgı ve vurmali çalgı olarak nitelendirilen saz ve kudüm kullanıldığı, tarikatın geçmişinden günümüze olan yolculuğunda, bu geleneğin de bozulmadığı görülmektedir.

Altıncı alt probleme ait bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar şu şekildedir; Ritüelde yer alan kişilerin dergâha mensup olma kaidelerinin bulunmadığı, isteyen herkesin bu ritüelde yer alabildiği görülmektedir.

Kadın ve erkek bir aradadır fakat ayrı oturma düzeni oluşturulmaktadır. Ancak dışarıdan gelen misafirlere gösterilen hoşgörü doğrultusunda onlara bu oturma düzeni dayatılmamaktadır. Bu da tarikatın misafirperverliğini ve bireylere duyduğu saygıyı ortaya koymaktadır.

Yedinci alt problem olan, icra sırasında nasıl bir oturma düzeni uygulanmaktadır, sorusuna ait bulgular sonucunda; icrada yer alan bireylerin belirlenen biçimine uygun bir düzende oturdukları görülmektedir.

İcra heyeti zakirler, sazandeler ilahi ve deyiş okuyacak kişilerden oluşmaktadır.

Sekizinci alt probleme ait bulgular sonucunda, repertuarın çoğunlukla sözlü eserlerden meydana geldiği, anma törenlerinde seçilen repertuarın, bu törenlerin düzenlenmesinde görev alan bireylerin oluşturduğu bir komite tarafından fikir alışverişi yapılarak belirlendiği görülmektedir. Bunun yanı sıra dergâha mensup ozanların kendi istediği deyişleri okumaları serbest bırakılmaktadır. Ayrıca çocukların okuyacağı deyiş ve ilahiler çocukları çalıştıran hocalar tarafından belirlenmektedir.

Dokuzuncu alt problem olan, hayatınızda müziğin yeri ve önemi nedir, sorusuna ait bulgular sonucunda elde edilen verilere göre; müziğin bireyleri sosyal ve manevi açıdan birbirine yakınlaştıran bir olgu olması, bu tarikatta da kendini göstermektedir. Aynı zamanda çocuklar başta olmak üzere, her yaştaki birey için bir eğitim aracı olduğu görülmektedir.

Kadiriliğe ait temel unsurların gelecek kuşaklara taşınmasında, müziğin önemli bir rol oynadığı, bireylerin arasındaki bağı güçlendirmede etkin bir araç olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Onuncu alt probleme ait bulgular sonucunda, ihvanın yaşantısında müziğin önemli bir rol oynadığı, insan ruhunu dini inançlar açısından pek çok farklı biçimde etkileme gücüne sahip olduğu, ayrıca birbirlerine ve topluma karşı saygı sevgi kavramlarının yerleşmesine hizmet eden bir unsur olduğu, insanların kültürel gelişimlerine katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

On birinci alt probleme ait bulgular sonucunda dergah içerisinde kendilerine ait deyişlere ve semahlara yer verdikleri ve buna göre bir repertuar oluşturdıkları görülmektedir.

ÖNERİLER

- Din ve müzik alanında mikro çalışmalara yönelinmelidir.
- Kadirilikte müziksel icra, âdet ve geleneklere yönelik yazılı, görsel ve işitsel çalışmalar yapılarak belgelenmelidir.
- Kadirilik başta olmak üzere müziğe yaşantılarında önem veren tasavvufi yönelimlerin, somut ya da soyut kültürel miraslar, koruma altına alınmalıdır.
- Kadirilik başta olmak üzere müzik ile iç içe olan tarikatlara yönelik daha fazla çalışma yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adar, Ç. (2012), *Halvetilikte Müziğe Karşı İnanç Ve Tutumların İncelenmesi*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (DR), Afyonkarahisar
- Akdoğan, B. (2002), *Din Görevlilerine Musiki Eğitimi Verilmesi Hakkında Örnek Bir Metot*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Cilt XL / IL 2002 Sayı 2, s.315 – 353, Ankara
- Aktürk, M. (2014), *Bernard Lewis' in İslam Tarihine Yaklaşımı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (YL), Ankara
- Ateş, S. (1992), *İslâm Tasavvufu*, Radikal Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul
- Azamat, N. (2001), “Kadirîyye” İslam Ansiklopedisi, Cilt 24, s.131-136, TDV Yayınevi, İstanbul
- Bilgiç, M. (2007), Buhârî'nin El-Câmiu's-Sahîh'indeki Ezanla İlgili Rivayetlerin Hadis Tekniği Ve Yorumu Açısından Değerlendirilmesi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (YL), İstanbul
- Demirtaş, Y. (2009), *Türk Din Musikisi Formları*, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 14:1 (2009), SS.213–227, Elazığ
- Duygulu, M. (1997), *Alevi Bektaşî Müziğinde Değişler*, Sistem ofset, İstanbul
- Eraydın, S. (2011), *Tasavvuf ve Tarikatlar*, M. Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları İstanbul
- Erkılınç, C. (2011), *Bilimsel Araştırmalarda Evren Ve Örneklem*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Edirne
- Gökçe, B. (2004), *Toplumsal Bilimlerde Araştırma*, Savaş Yayınları. Ankara
- Gölpınarlı, A. (1997), *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar*, İnkılâp Yayınları, İstanbul
- Güner, A. (1991), *Tarikatlar Ansiklopedisi*, Copyright, İstanbul

- Güney, A. (1997), *Halvetilerde Musiki*, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (YL), İstanbul
- İslamoğlu, A.H. (2003), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Beta Yayım, İstanbul
- Kaptan, S. (1989), *Bilimsel Araştırma Gözlem ve Teknikleri*. Tek ışıık Aş. , Ankara
- Kara, M. (2010), *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul
- Karasar, N. (1999), *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayınları, Ankara
- Karasar, N. (2009), *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayınları, Ankara
- Mutlu, İ. (2000), *Tarikatlar Nasıl Ortaya Çıktı?*, Mutlu Yayıncılık, İstanbul
- Özdemir, R. (1994), *Osmanlı Devletinin Tarikat, Tekke ve Zaviyelere Karşı Takip Ettiği Siyaset*, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, SS. 260, Ankara
- Özkan, İ. H. (2006), *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri Usulleri ve Kudüm Velveleleri*, Ötüken Yayınları, İstanbul
- Özkan, İ. H. (2010), *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usulleri ve Kudüm Velveleleri*, Ötüken Yayınları, İstanbul
- Öztuna, Y. (1969), *Türk Müziği Ansiklopedisi Cilt I*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul
- Pala, İ. (2002) *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Leyla İle Mecnun Yayıncılık, İstanbul
- Sarı, İ. (2016), *Abdulkadir Geylânî*, Net Medya Yayıncılık, Antalya
- Say, A. (1985), *Müzik Ansiklopedisi*, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara
- Tanrıkorur, C. (2003), *Osmanlı Dönemi Türk Musikisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul
- Türer, O. (2011), *Osmanlılarda Tasavvufî Hayat- Halvetilik Örneği – Mustafa Nazmi Efendinin Hediyeetü' l İhvan – ı*, İnsan Yayınları, İstanbul
- Yaltırık, H. (2003), *Tasavvufî Halk Müziği İlahiler-Nefesler-Tatyanlar-Deyişler-Semahlar*, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Ankara

Yardımcı, M. (1998), *Başlangıcından Günümüze Halk Şiiri, Tekke Şiiri*, Ürün Yayınları, Ankara

Yazıcı, N. (1992), *İlk Türk İslam Devletleri Tarihi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara

Yılmaz, H. K. (2010), *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Nesil Matbaacılık İstanbul

Online Kaynaklar

Wikipedia.org, Türkler ve İslamiyet, http://tr.wikipedia.org/islam_tarihi, 24.12.2016

Wikipedia.org, Türk İslam Tarihi, http://tr.wikipedia.org/wiki/B0slam_tarihi_Cahiliye.Bonemi, 24.12.2016

EKLER

EK-1. Bireylere Uygulanan Görüşme Formu

Görüşme Formu

Doğum Yeri:

Doğum Tarihi:

Medeni Hali:

Eğitim Durumu:

Mesleği:

1. Kadirilik inancında âdet ve gelenekler nelerdir?
2. Anma günleri ne zaman gerçekleştirilmektedir?
3. Anma günlerindeki sıralama nelerden oluşmaktadır?
4. Müziksel icralar öncesi yapılan hazırlıklar nelerdir?
5. Ritüel sırasında kullanılan müzik çalgıları nelerdir?
6. Ritüelde kimler yer alabilmektedir ve yer alan kişilerin rolleri nelerdir?
7. İcra sırasında nasıl bir oturma düzeni uygulanmaktadır?
8. Repertuar seçimi nasıl yapılmaktadır ve çoğunlukla nelerden oluşmaktadır?
(Sözlü, sözsüz)
9. Hayatınızda müziğin yeri ve önemi nedir?
10. İhvanın yaşantısında müziğin yeri ve önemi nedir?
11. Törenlerde kullanılan deyiş ve semahlar nelerdir?

EK-2. Resimler

Resim 2. Kadiri Dergâhından Dış Mekânından Bir Görüntü

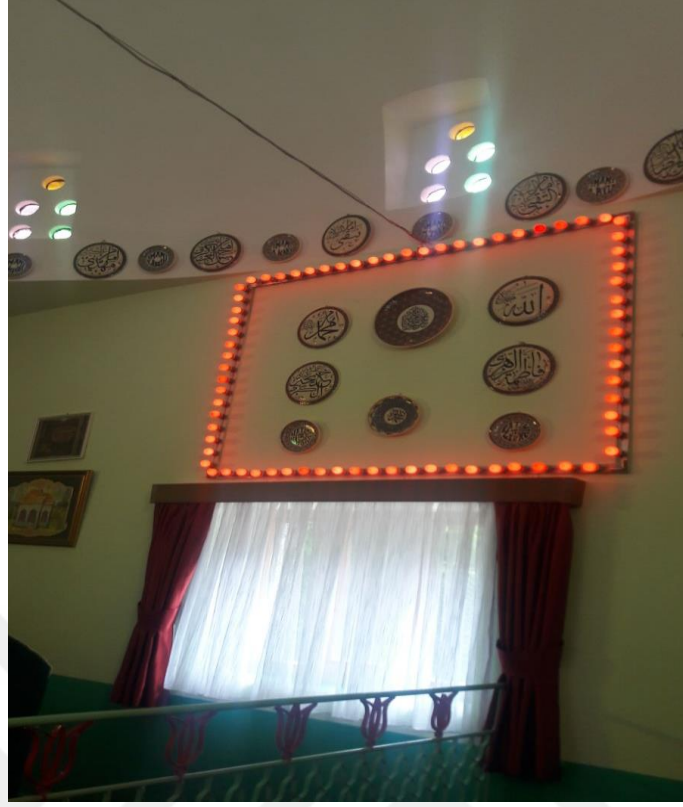

Resim 3. Hak Halili, Bacı Sultan ve Kadir Ağa' nın Türbesi

Kabirler yeşil renkte demir parmaklıklar ile çevrilidir. Bu Parmaklıklar üzerinde kırmızı renkte laleler bulunmaktadır. Toplamda yirmi dört lale vardır bu laleler Kerbela'da hayatta kalan yirmi dört bacıyı temsil etmektedir.

Resim 4. Kadiri Dergâhının İç Mekânı (Mescid Olarak Kullanılan Bölüm)

Resim 5. Hat Tablosu

Kadirî silsilesi ve beş adet hat tablosu bulunmaktadır. Kerbela da şehit olmuş yetmiş iki şehidi temsil amacıyla yetmiş iki adet kırmızı lambanın içine yerleştirilmiş olan hat eserlerinde Arapça Allah, Hz. Muhammed, Hz. Ali; hem Arapça hem Türkçe Hz. Hatice ve Hz. Fatma'nın isimleri yazmaktadır.

Türbenin kubbesi etrafında Oniki İmamlar'ın, Abdülkadir Geylanî'nin, Hak Halili'nin ve Bacı Sultan'ın isimleri hem Arapça hem de Türkçe yazımları ile yazılı hat levhalar bulunmaktadır.

Resim 6. Türbe

Oniki İmamları temsil adına on iki adet pencere bulunmaktadır. Bu pencereler renkli camlardan oluşmaktadır. Camların ikisi yeşil, iki tanesi kırmızı ve son olarak diğer ikisi de sarı renklidir. Her renk bir ismi temsil etmektedir.

Yeşil renk: Hz. Muhammed Mustafa ve Hz. Fatma'yı, kırmızı renk: Hz. Ali ve Hz. Hüseyin'i Sarı renk ise Hz. Hasan'ı ve bu kişilere beslenen sevgiyi temsil etmektedir.

Resim 7. Dergah'ın Dış Mekânında Aile ve İhvanlara Ait Mezarlar